

Slaktkropparnas kvalitet i ekologisk uppfödning 2012

En sammanställning av slaktresultat för
ekologiskt uppfödda ungnöt, kalvar, lamm
och svin slaktade 2012

Hushållnings
sällskapet

Förord

Detta kompendium innehåller slaktstatistik över ekologiskt uppfödda och KRAV-godkända djur som slaktats år 2012 på svenska slakterier samt jämförelser med den totala konventionella slakten. I sammanställningen ingår information från samtliga större slakterier i Sverige.

Statistiken har tagits fram sedan 1998 vilket gör det möjligt att avläsa trenden år från år för att se om önskvärda förbättringar har skett. Sedan 2006 görs den ekologiska slaktstatistiken vart annat år. 1998 – 2008 togs uppgifterna fram av föreningen Ekokött men sedan 2010 tas uppgifterna fram av HS Konsult AB.

2012 års upplaga av slaktstatistiken innehåller liksom föregående år bearbetade data vad gäller vikter och klassning för nötkreatur, lamm och gris. Även KRAV-slaktens fördelning över året redovisas. För nötkreatur finns även rasjämförelser över slaktade ungnöt, tack vare utnyttjande och samkörning med CDB-registret. Redovisad sjukdomsdata baseras på de besiktningsanmärkningar som registreras vid slakten och bearbetas av Svenska Djurhälsovården.

Slaktstatistiken skall ge ett underlag för rådgivningen till ekologiska djuruppfödare och vara en kunskapskälla för den enskilde lantbrukaren i dennes produktionsplanering för ekologisk köttproduktion.

Arbetet med datainsamling, statistisk bearbetning samt författandet av detta kompendium har utförts av Tina Klang, Daniel Kvist och Stina Stabo samt Maria Alarik. Statistisk bearbetning av sjukdomsregistreringar vid slakt för lamm, nöt och gris har utförts av Nils Lundeheim, Sveriges Lantbruksuniversitet med uppgifter från Svenska Djurhälsovården.

Kompendiet skickas till berörda rådgivare samt slakterier, och kan beställas från HS Konsult AB, Box 412, 751 06 Uppsala, tel. 018-56 04 00 eller gratis laddas ner via hemsidan www.hushallningssallskapet.se/hskonsult

Projektet har finansierats inom ramen för det svenska landsbygdsprogrammet med medel från EU och Sverige gemensamt.

Strängnäs 2014

Tina Klang

Projektledare

Europeiska jordbruksfonden för
landsbygdsutveckling; Europa
investerar i landsbygdsområden

Innehåll

Inledning.....	4
Kvalitetsgränser och KRAV-tillägg.....	5
Metod	6
Slaktresultat lamm	7
Slaktresultat kalv.....	13
Slaktresultat ungnöt	19
Rasjämförelser ungnöt	28
Slaktresultat slaktsvin	42
Sammanfattning.....	49

Inledning

Sammanställning av slaktnesultat i ekologisk produktion för 2012 innefattar liksom tidigare år vikt, formklass och fettgrupp för KRAV-uppfödda lamm, mellankalvar och nötkreatur, samt vikt och köttprocent för grisar. Bland nötkreaturen redovisas de fyra ungnötskategorierna ungtjur, stut, kviga och ungko. I rapporten visas också hur stor andel av slaktdjuren som har en slaktkvalitet som kan berättiga till KRAV-tillägg på flera nivåer, samt orsakerna till att en del djur faller utanför gränserna för KRAV-tillägg. För att bedöma hur väl de ekologiskt uppfödda djuren hävdar sig kvalitetsmässigt i jämförelse med konventionellt producerade djur har vi gjort jämförelser med utfallet i den totala slakten där detta varit möjligt.

Slaktstatistiken för ungnöt omfattar även jämförelser mellan rasgrupper. Egenskapen köttfärg hos KRAV-uppfödda mellankalvar finns med i statistiken. Dessutom redovisas ”puckelalmanackan”, d.v.s. antalet slaktade djur per vecka för de olika djurslagen. Sammanställningen över sjukdomsanmärkingar i slakten för ekologiskt uppfödda lamm, nötkreatur och svin har tagits fram i samarbete med Svenska Djurhälsovården.

Syftet med undersökningen är att fortlöpande göra sammanställningar över slakten av ekologiskt uppfödda och slaktade djur, för att se hur slaktkvaliteten överensstämmer med rådande betalningssystem, hur väl de ekologiska djuren klarar konkurrensen med konventionellt uppfödda slaktdjur. Det sker också kontinuerligt regelskäpningar inom KRAV och EU:s regelverk som gör att produktionsförutsättningarna beträffande t.ex. foder ändras. Hur detta påverkar slaktkroppskvaliteten kan man se i statistiken och därmed kan rådgivningen styra upp produktionen i önskvärd riktning. Den enskilda lantbrukaren ska även kunna ha användning av rapporten vid analys av den egna produktionen.

Skriften och statistiken tas fram av HS Konsult AB.

Kvalitetsgränser och KRAV-tillägg

Analyserna har utgått från de slaktkvaliteter som ger KRAV-tilläggen på avräkningspriset från SLS, inköpsbolaget till Scan AB. Orsaken till att SLS kvalitetsgränser används i analyserna är att den största andelen ekologiskt producerat kött som säljs till handeln slaktas av dem, och att dessa gränser speglar vilka kvaliteter som efterfrågas mest inom handeln. Utöver KRAV-tillägget betalas ofta ytterligare tillägg för de här djuren. En anledning, förutom ej uppfyllda kvalitetskrav, till att KRAV-tillägg uteblir är att certifikatet ej är i ordning vid slakttillfället.

KRAV-tillägg betalas ut på alla slaktkroppar, från certifierade gårdar, inom satta kvalitetsgränser (se tabell 1). Kvalitetsgränserna för KRAV-godkänt kött under år 2012 jämfört med 2010 har inte ändrats för nöt och lamm. För grisarna följer basprissättningen de restriktioner för viktsintervall och köttprocent som gäller för konventionella slaktsvin. KRAV-tillägget har under 2012 inte haft någon differens beroende på viktgrupp eller köttprocent. 2012 utgick KRAV-tillägg för alla certifierade grisar med avtal.

Tabell 1. Kvalitetsgränser som ger KRAV-tillägg inom SLS 2012. Källa: SLS/Scan

Djurslag	Kvalitetsgränser 2012
Lamm	14 -25,9 kg, 2- till 3, E till O
Ungnöt	250-399,9 kg, 2- till 4+, E till O-
Slaktsvin	KRAV-tillägg för alla kvalitéer

För mellankalv har inget KRAV-tillägg betalats ut på många år. Motivet att föda upp ekologisk mellankalv kan vara att man säljer på en nischmarknad mer eller mindre direkt till kund och att man på så sätt ändå kan få merbetalning för djuren eller att man har ekologiska kor och väljer att slakta kalvarna som mellankalv. Vi har valt kvalitetsgränser för våra beräkningar utifrån vad som gäller för Bäst betalda i SLS notering, då dessa bör spegla den kvalitet som marknaden efterfrågar. Det är kalvar med vikter 120-161,9 kg, formklass E+ till P+ och fettgrupperna 2- till 3-. Kvalitetskriterierna är oförändrade jämfört med 2010.

Metod

Årets slaktkvalitetsstudier bygger på data från Jordbruksverkets sammanställning av slaktstatistik från landets samtliga kontrollslakterier. Dessa siffror har för 2012 matchats mot en lista från KRAV på KRAV-certifierade uppfödare, vilket i stort motsvarar det underlag som vi använde 2010 för lamm, kalv, ungnöt och slaktsvin. Slaktresultat i form av klassning, fettgrupper, köttfärg, vikter och slaktvecka vid slakt för dessa uppfödarens djur hämtades från Jordbruksverket. Jämförelseresultat för den totala slakten hämtades från Jordbruksverkets sammanställningar. Uppgifterna om sjukdomsanmärkningar har tagits fram i samarbete med Svenska Djurhälsovården, med listan över KRAV-certifierade uppfödare som underlag.

I vår undersökning ingår djur från de uppfödare som är KRAV-certifierade. Det finns också ekologiska uppfödare (sk EU-ekologiska) som är certifierade utan att vara KRAV-certifierade. Dessa uppfödare ingår inte i undersökningen eftersom Jordbruksverket inte kan lämna ut en lista över dessa. Andelen lamm och ungnöt i vårt underlag uppskattar vi till 70 % av det totala antalet ekologiska djur (KRAV och EU-ekologiska), utifrån uppgifter i Jordbruksstatistik årsbok. Andelen slaktsvin i vårt underlag uppskattar vi till ca 85 % av de KRAV-certifierade slaktsvinen.

När vi i texten och i tabeller använder ordet ekologiska (ekologiska djur, ekologiska besättningar, osv) avser vi KRAV-certifierade, om det inte uttryckligen anges att begreppet ekologiska innefattar även de EU-ekologiska djuren. Om inget annat anges är Jordbruksverket källan i rapportens tabeller och diagram.

Tabell 2. Formklasser och fettgrupper samt siffervärden som används för beräkning av genomsnitt

Formklasser	Formklasser i siffror	Fettgrupper	Fettgrupper i siffror
E+	15	1-	1
E	14	1	2
E-	13	1+	3
U+	12	2-	4
U	11	2	5
U-	10	2+	6
R+	9	3-	7
R	8	3	8
R-	7	3+	9
O+	6	4-	10
O	5	4	11
O-	4	4+	12
P+	3	5-	13
P	2	5	14
P-	1	5+	15

Slaktresultat lamm

Under 2012 slaktades ca 33 700 KRAV-lamm, en ökning med 14 % sedan 2010. Ökade gjorde också antalet konventionellt slaktade lamm. Totalt slaktades ca 225 340 lamm under 2012, vilket är en ökning med 3 430 jämfört med 2010. KRAV-lammens andel var 14,9 % vilket är en ökning jämfört med 2010 då KRAV-lammen utgjorde 13,3 %.

Får fanns år 2012 vid 9 300 företag, enligt Jordbruksstatistisk årsbok 2013, vilket är en ökning med 7 % jämfört med 2010. Av dessa besättningar var 626 anslutna till KRAV, vilket är en ökning med 18 % sedan 2010. Antalet tackor anslutna till KRAV har ökat med 22 % sedan 2010 till 41 792 st (34 331 st 2010).

Den genomsnittliga fårbesättningen, konventionell som ekologisk, var 32 vuxna djur år 2012. Tabell 3 visar att antalet tackor per KRAV-ansluten besättning är dubbelt så många som antalet tackor i den genomsnittliga besättningen.

Tabell 3. Utveckling av antalet KRAV-anslutna besättningar och besättningsstorlek enligt KRAV:s uppgifter under åren 2002-2012. Källa: KRAV

År	2002	2003	2004	2005	2006	2008	2010	2012
Besättningar	298	284	263	237	228	428	531	637
Tackor/besättning	53	57	59	59	60	68	65	66

En del av de ekologiskt uppfödda lammen slaktades konventionellt och såldes därmed som konventionellt lammkött. Det var också en del av de lamm som fick KRAV-tillägg från de större slakterierna som sedan såldes vidare som konventionellt kött. Det beror på hur stor efterfrågan det är från marknaden. Generellt har andelen sålt KRAV godkänt lammkött ökat från 2010 till 2012.

Kvalitetsgränserna för KRAV-godkända lamm har hos SLS inte ändrats mellan år 2010 och 2012. För att få KRAV-tillägg måste lammens slaktvikt vara mellan 14 och 25,9 kg, formklassen mellan O och E+ samt fettgruppen mellan 2- och 3. I diagram 1 syns att KRAV-tillägget har varierat mellan 2,50 kr och 4,50 över året. Jämfört med 2010 var spannet mellan högsta och lägsta KRAV-tillägg mindre under 2012. 2010 var det högsta KRAV-tillägget 4,50 kr och det lägsta 2,00 kr/kg. KRAV-tillägget följer avräkningspriset i övrigt och är som högst under våren/försommaren för att sedan minska under

hösten. Det genomsnittliga tillägget per vecka har varit 3,30 kr/kg under 2012, att jämföra med 3,13 kr/kg under 2010 och 3,22 kr/kg under 2008.

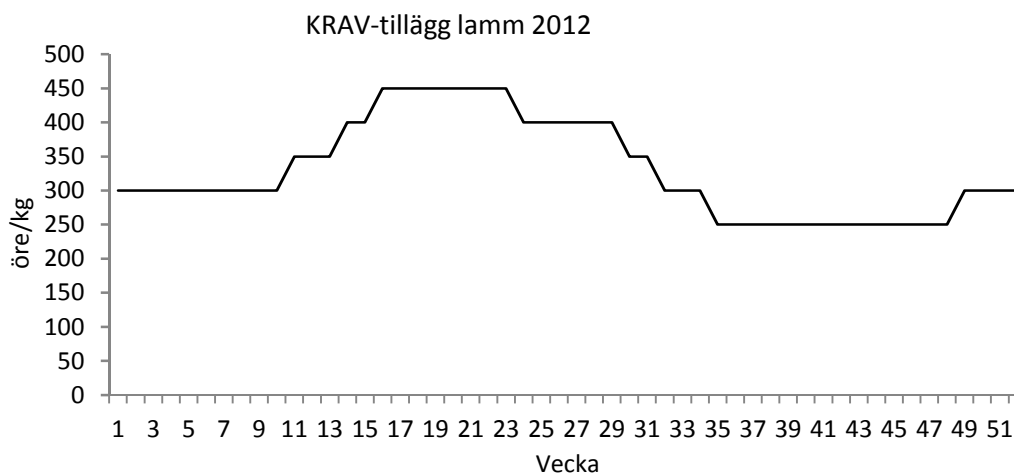

Diagram 1. KRAV-tilläggets storlek för lamm vecka för vecka under 2012. Källa: SLS/Scan.

Klassning

För att ha möjlighet att få KRAV-tillägg utbetalt gäller det att göra en korrekt slaktmognadsbedömning. Andelen lamm som klarade kvalitetsgränserna minskade från 81 % under 2008, till 79,3 % under 2010 men ökade något igen till 80,2 % under 2012, se tabell 4.

De viktigaste orsakerna till att lammen inte klarade kvalitetsgränserna under 2012 var att de antingen var för lätta (8,3 %), för feta (7,0 %) eller hade för dålig formklass (6,0 %).

En av förklaringarna till att fler lamm inte klarade kvalitetsgränserna är troligen att tillgången på KRAV lamm har varit större än efterfrågan. Det innebär att de besättningar som inte har möjlighet att få merbetalning inte vinner på att uppnå kvalitetsgränserna. Slakterierna vill också gärna hämta större grupper av lamm och då skickas ibland några lamm med som inte håller kvaliteterna. Idag slaktas också många lamm för återtag och säljs direkt till kund eller via gårdsbutik eller liknande. Det innebär också att kvalitetsgränserna inte är lika starkt kopplad till priset för slutprodukten.

Tabell 4. Procentuell andel av lamm som låg inom kvalitetsgränserna för KRAV-pristillägg (14,0-25,9 kg, 2- till 3, E+-O) och orsakerna till att de hamnade utanför.

Djurslag	Antal	Inom kvalitetsgränserna, %	För lätt, %	För tung, %	För dålig form, %	För mager, %	För fet, %
Lamm	33687	80,2	8,3	1,4	6,0	4,2	7,0

Vikter

Om man ser till enbart vikten är det mycket vanligare att slaktkropparna klassas som för lätta, d.v.s. under 14 kg, snarare än för tunga, över 26 kg. 8,3 % av lammen var för lätta och 1,4 % var för tunga. I diagram 2 visas slaktviktfördelningen av lammen och hur stor andel i varje viktintervall som låg inom kvalitetsgränserna för KRAV-tillägget. Det framgår att det är en stor andel lamm inom varje viktintervall som håller en bra kvalitet.

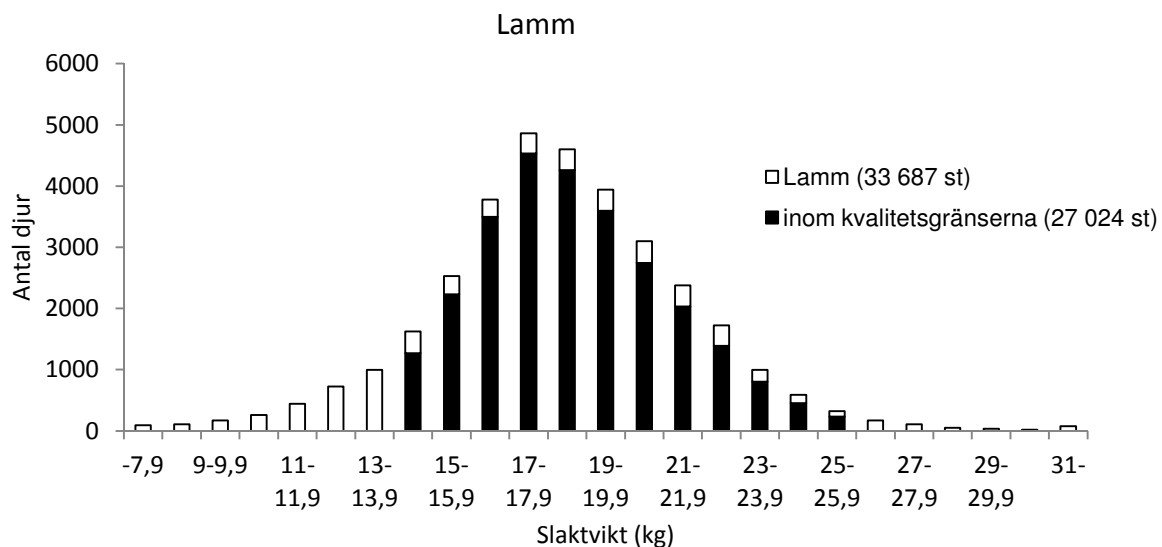

Diagram 2. Slaktviktfördelning av lamm, samt hur stor andel som höll gränserna för KRAV-pristillägg vid olika viktintervall (14,0-25,9 kg, E+ till O, 2- till 3).

Jämförelse med totala lammslakten

Medelvikten för de ekologiska lammen var 18,3 kg, vilket var lite högre än de konventionella lammens medelvikt, se tabell 5. Formklassen var i snitt 7,1 (R-) för de ekologiska lammen, vilket är samma som de konventionella lammen. Den genomsnittliga fettgruppen för de ekologiska lammen var nästan samma som för de konventionella lammen, fettgruppen 6,2 respektive 6,1 d.v.s. 2+.

Tabell 5. Genomsnittlig slaktvikt, formklass och fettgrupp för ekologiskt och konventionellt uppfödda lamm

Djurslag	Antal		Slaktvikt (kg)		Formklass		Fettgrupp	
	Eko.	Totalt	Eko.	Totalt	Eko.	Totalt	Eko.	Totalt
Lamm	33 687	225 340	18,3	18,0	7,1 (R-)	7,1 (R-)	6,2 (2+)	6,1 (2+)

Fördelning på formklasser och fettgrupper

I diagram 3 visas slaktkropparnas fördelning på olika formklasser. De svarta staplarna representerar ekologiska lamm och de vita staplarna visar den totala slakten. De största andelarna ekologiska lamm, klassades i formklass R, R- och O+ med 22 %, 21,5 % respektive 20 %. Samma grupper är störst även för konventionella lamm med 21 % respektive 19 % och 19 %. Av både de ekologiska och konventionella lammen klarade 93 % formklassen O eller högre.

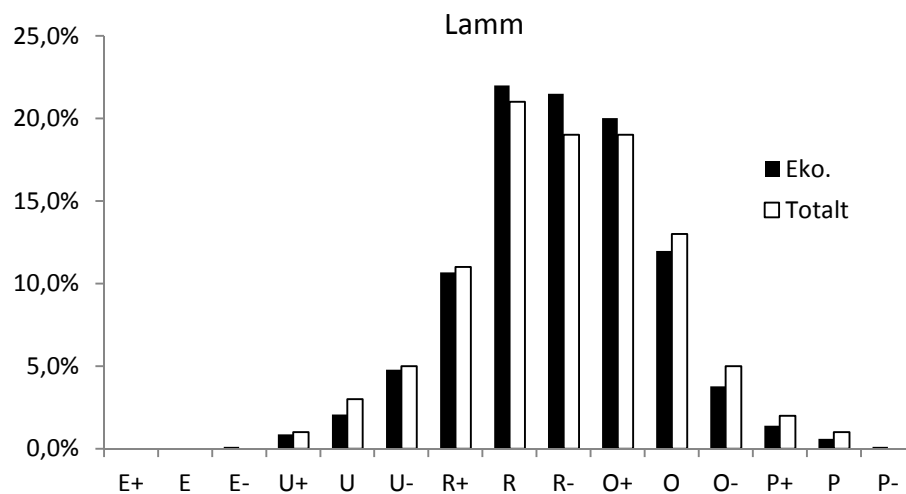

Diagram 3. Lammens fördelning på olika formklasser vid slakt. Ekologiska lamm med svarta staplar och den totala slakten med vita staplar.

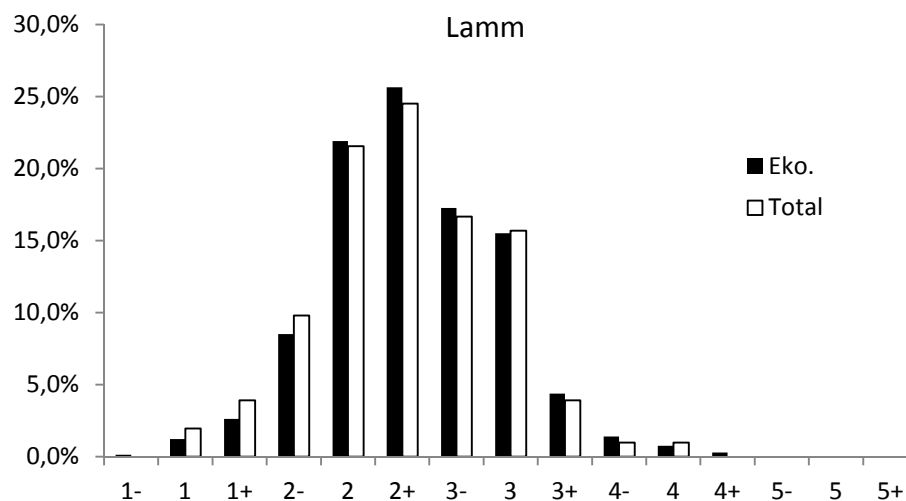

Diagram 4. Lammens fördelning på olika fettgrupper vid slakt. Ekologiska lamm med svarta staplar och den totala slakten med vita staplar.

Diagram 4 visar hur lammen fördelar sig på olika fettgrupper. Både de ekologiska och konventionella lammen har sin största andel vid 2+. De flesta lammen hamnar inom kriterierna för KRAV-tillägg, d.v.s. mellan 2- till 3. Både de ekologiskt och konventionellt uppfödda lammen har en övervikt mot de magrare klasserna, och färre som klassar sig som riktigt feta.

Veckoslakt

I snitt slaktades det ca 648 KRAV lamm per vecka, men med stora variationer såväl över året som mellan enskilda veckor. I diagram 5 visas antalet slaktade ekologiska lamm veckovis under 2012. Totalt slaktas ca 35 % av de ekologiska lammen fr.o.m. vecka 1 t.o.m. vecka 26. Veckorna före påsk ökade slakten av ekologiska lamm kraftigt.

Anledningen till att det slaktas färre lamm under första halvåret är att många lamm är födda i mars-maj som är den vanligaste lamningstidpunkten. De går sedan på bete och höstslaktas.

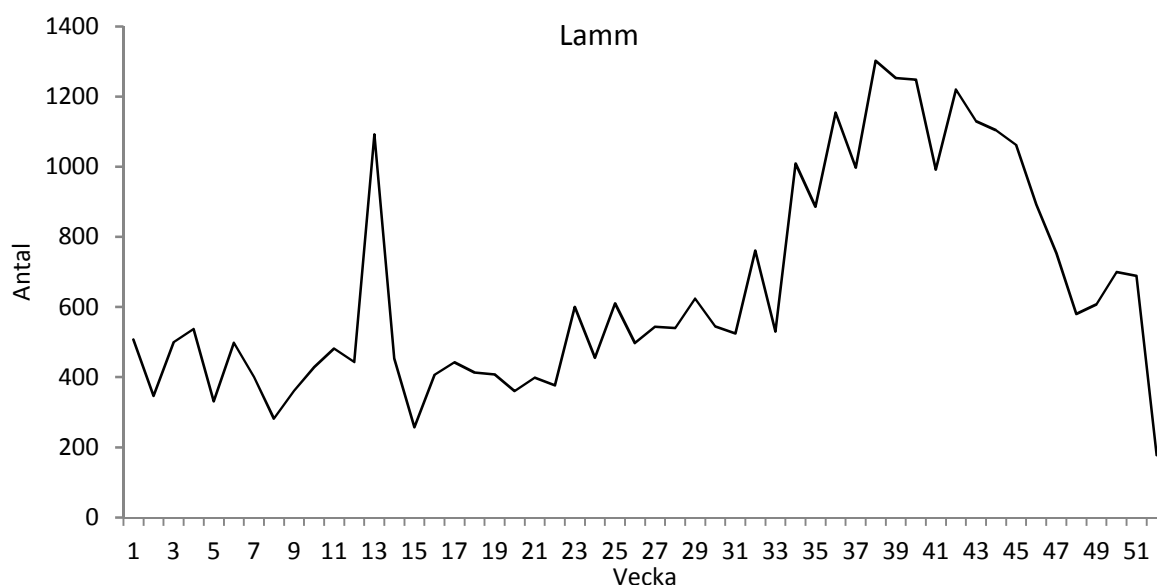

Diagram 5. Lammslaktens fördelning på veckonummer under 2012.

Sjukdomsregistreringar vid slakt

I vårt underlag har vi uppgifter om besiktningsanmärkningar från 23 277 slaktade ekologiska lamm under år 2012. Som jämförelse har vi uppgifter om besiktningsanmärkningar från 137 348 konventionellt uppfödda lamm.

Skillnaderna i anmärkningar mellan ekologiska och konventionella lamm är små. Lilla leverflundran är den vanligaste anmärkningen hos såväl ekologiska som konventionellt uppfödda lamm. Noterbart är att anmärkningarna för Lilla leverflundran har ökat från 6,4 % till 7,0 % för ekologiska lamm sedan 2010 samtidigt som de minskat en aning för konventionella lamm.

Övriga anmärkningar förekommer bara i mycket liten omfattning hos lamm och generellt kan sägas att det bland får i allmänhet är en mycket liten del av djuren som har sjukdomsregistreringar vid slakt jämfört med de andra djurslagen.

Tabell 6. Andel djur med olika sjukdomsregistreringar vid slakt 2012 jämfört med 2010, lamm

Anm.% KRAV 2012	Anm.% konv. 2012	Anm.% KRAV 2010	Anm.% konv. 2010	Kod	Sjukdom
7,0	6,4	6,5	6,7	82	Lilla leverflundran
1,4	1,4	2,1	1,9	62-64	Lunginflammation
1,0	1,0	1,1	0,9	75/76	Pleurit
1,8	1,5	1,1	1,0	84	Parasitära granulom
0,3	0,3	0,3	0,5	88	Övrig leverskada

Slaktresultat kalv

Spädkalv, gödkalv och mellankalv är de olika kategorier som finns vid klassificering av kalvslaktkroppar. Kalvar bedöms inte bara efter form och köttets struktur utan också i hög grad efter färg på köttet. Färgen påverkas av kalvens ålder och utfodring. Färgen bedöms med en stjärna för mörk köttfärg och tre stjärnor för ljust röd färg.

Gödkalv eller dikalv som den ekologiska kalven ofta kallas, ska ha en kropp med ljus köttfärg samt vitt eller nästan vitt fett, kroppsformen ska vara mjukt rundad. Vikten ligger vanligen mellan 75 och 120 kg. Mellankalv är ett ungt djur i viktintervallet 120 till 155 kg, med de för kalvslaktkropp utmärkande egenskaperna ljus köttfärg, fin struktur, god lyster och att bindväv inte framträder tydligt i någon muskel. Vid klassificering har slaktkroppens utseende större betydelse än vikten. Ett äldre djur med låg vikt (<120 kg) kan mycket väl klassas som mellankalv, medan ett ungt snabbvuxet djur med hög vikt (>155 kg) också kan klassas som mellankalv.

Kategorierna spädkalv, gödkalv och mellankalv har under flera år inte fått några KRAV-tillägg vid slakten. Trots det har det ändå slaktats en del ekologiska mellankalvar varför det ändå är intressant att studera utfallet och att jämföra med konventionell produktion. Motivet att föda upp ekologisk mellankalv kan vara att man säljer på en nischmarknad mer eller mindre direkt till kund och att man på så sätt ändå kan få merbetalning för djuren. Kalvarna säljs i första hand genom riktad försäljning direkt till slutkund, och går ofta under benämningen dikalv. Köttet från de ekologiska kalvarna är mycket uppskattat både bland restauranger och konsumenter, och det brukar inte vara något problem att få ut ett mervärde vid denna typ av försäljning.

Under 2012 slaktades 1 087 ekologiska mellankalvar, vilket är en minskning med 33 % jämfört med 2010. Totalt i landet slaktades 28 680 mellankalvar under 2012 och de ekologiskt uppfödda djuren utgör därmed 3,8 % av det totala antalet mellankalvar.

Vi har valt kvalitetsgränserna för våra beräkningar utifrån vad som gäller för Bäst betalda i SLS notering, då dessa bör spegla den kvalitet som marknaden efterfrågar. Det är kalvar med vikter 120-161,9 kg, formklass E+ till P+ och fettgrupperna 2- till 3-. Vid direktförsäljning på nischmarknader kan dock önskemålen vara mer varierande, framför allt om vikt och fettansättning hos djuren.

Klassning

Bland de ekologiskt uppfödda mellankalvarna höll endast 32 % de valda kvalitetsgränserna. Eftersom uppfödaren inte är beroende av SLSs kvalitetsgränser för bästa betalning väljs förmodligen lämplig slakttidpunkt utifrån andra kriterier. Den vanligaste anledningen till att kalvarna inte uppfyllde

kvalitetskraven var att de var för lätta, 38 %, vilket är en stor förändring mot 2010 då andelen för lätta var 21,7 %. En annan vanlig anledning var att de var för magra (31%) eller för tunga (19 %).

Tabell 7. Procentuell andel av samtliga KRAV-uppfödda mellankalvar som låg inom valda kvalitetsgränser och orsakerna till att de hamnade utanför.

Djurslag	Antal	Inom kvalitetsgränserna, %	För lätt %	För tung %	För dålig form, %	För mager %	För fet %
Mellankalv	1087	32	38	19	8	31	5

Vikter

I diagram 6 ser vi slaktviktfördelningen för ekologiska mellankalvar. Det är en betydande spridning i slaktvikter med framför allt många lätta kalvar. Bland de kalvar som hamnar inom rätt viktintervall finns många som är för magra. Trots den jämförelsevis låga medelvikten (130 kg) är spridningen mellan viktklasser upp till 161,9 kg jämn men det finns ingen uttalad topp. Med dagens goda efterfrågan på ekologiskt kött finns det möjlighet att utnyttja djuren bättre genom att föda upp dem till högre slaktvikter.

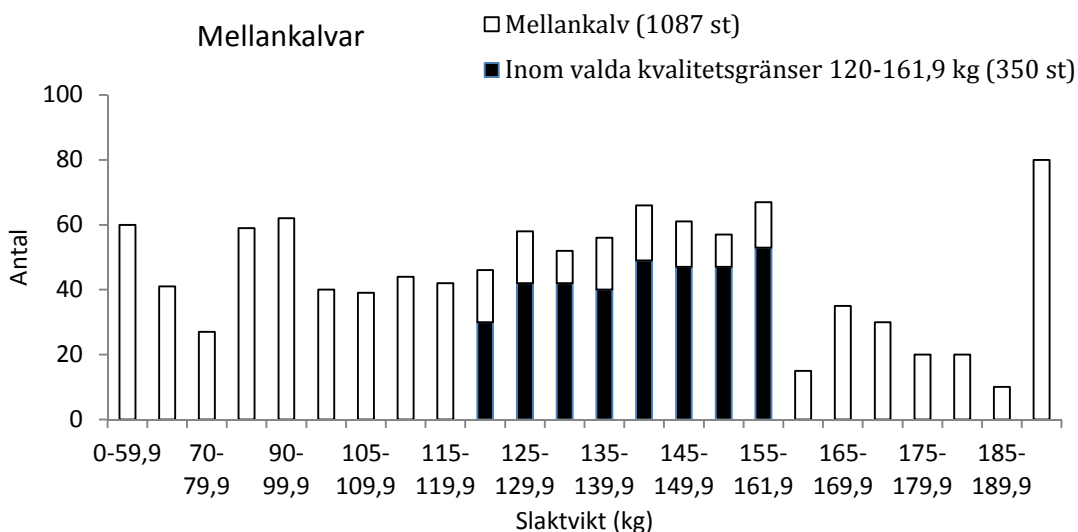

Diagram 6. Slaktviktfördelning för ekologiskt uppfödda mellankalvar 2012. De svarta staplarna anger andelen inom varje viktgrupp som klarade de valda kvalitetskraven.

Jämförelse med totala kalvslakten

Medelvikten på den ekologiska mellankalven ligger på 130 kg, vilket är betydligt lägre jämfört med konventionella mellankalvar med en medelvikt på 158 kg. Gör man en jämförelse av formklass och fettgrupp har de ekologiska mellankalvarna något bättre formklass detta år, 0,3 enheter, jämfört med de konventionella. Den genomsnittliga formklassen för ekologiskt uppfödda mellankalvar var 4,9 vilket motsvarar O. Den genomsnittliga fettgruppen var 4,4, vilket motsvarar fettgrupp mellan 2- och 2. De ekologiska mellankalvarna var något magrare än de konventionella.

Tabell 8. Genomsnittlig slaktvikt, formklass och fettgrupp för ekologiskt och konventionellt uppfödda kalvar 2012.

Djurslag	Antal		Slaktvikt (kg)		Formklass		Fettgrupp	
	Eko.	Totalt	Eko.	Totalt	Eko.	Totalt	Eko.	Totalt
Mellankalv	1087	27889	130	158	4,9 (O)	4,6(O)	4,4 (2-)	4,8 (2)

Fördelning på formklasser och fettgrupper

I diagrammen 7 och 8 visas mellankalvarnas fördelning på formklasser respektive fettgrupper. De svarta staplarna tillhör de ekologiskt uppfödda kalvarna, och de vita staplarna representerar den totala slakten, vilket i princip motsvarar de konventionella kalvarna. I diagram 7 framgår att de ekologiska kalvarna har en flack "formtopp" vid O- medan de konventionella har sin, betydligt mer uttalade, topp något högre upp på skalan vid O/O-. Vad gäller fettklasserna har de ekologiska kalvarna sin topp vid fettgruppen 2 medan de konventionella, har sin topp en enhet lägre vid -2 men totalt sett är de ekologiska kalvarna magrare än de konventionella.

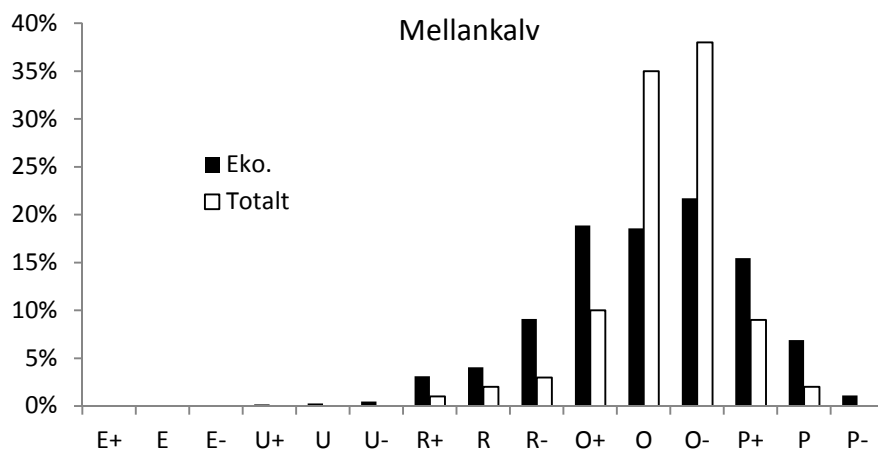

Diagram 7. Fördelning av formklass hos ekologiska och totala slakten (konventionella) mellankalvar 2012.

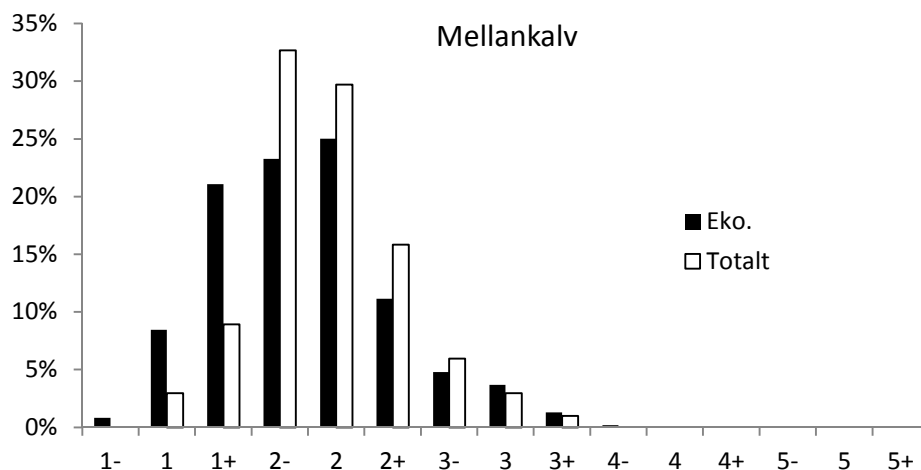

Diagram 8. Fördelning av fettgrupp hos ekologiska och totala slakten (konventionella) mellankalvar 2012.

Köttfärg

Köttfärgen är en viktig kvalitetsfaktor i kalvuppfödningen. I tabell 9 visas hur köttfärgen klassificerades för de 1 087 mellankalvarna. Köttfärgen delas in i tre grupper, en stjärna (*) för mörkt röd färg och två respektive tre stjärnor för ljusare färg. På kalvar önskas en så ljus köttfärg som möjligt, vilket gör att *** är det mest eftersträvarnsvärda. För att kunna bearbeta materialet är stjärnorna översatta till siffror; 1 för *, 2 för ** samt 3 för ***. Köttfärgen är betalningsgrundande och * ger avdrag på priset för mellankalv. För gödkalv ger * eller ** avdrag.

Tabell 9. Köttfärgens fördelning för ekologiskt och konventionellt uppfödda kalvar.

Köttfärg	Mellankalv	
	Eko.	Totalt
*	17%	23%
**	64%	67%
***	19%	10%
Medelvärde	2,0	1,9

Det var 19 % av de ekologiskt uppfödda kalvarna som hade den riktigt ljusa köttfärgen ***. Det var en betydligt högre andel än bland de konventionella där endast 10 % fick den högsta klassningen. Trots skillnaderna i uppfödningsform, där konventionella mellankalvar utfodras med mycket kraftfoder och liten andel grovfoder som ger den ljusa färgen, fick alltså en större andel av de ekologiska kalvarna den ljusare köttfärgen. Lägre slaktvikter och att ekologiska dikalvar får en stor andel mjölk i foderintaget och spätt grovfoder kan förklara att så pass stor andel fick den högsta klassningen. Jämfört med 2010 har en större andel av de ekologiska mellankalvarna rödare kött (* eller **) och medelvärdet har minskat med från 2,2 till 2,0 medan medelvärdet för konventionella kalvar ökat från 1,8 till 1,9.

Veckoslakt

Den veckovisa slakten av KRAV uppfödd mellankalv varierar mellan 1 och 61 djur i veckan, se diagram 9. I genomsnitt slaktades 21 djur i veckan. Det syns tydligt att de flesta ekologiska mellankalvarna föds på våren och slaktas på senhösten. Under veckorna 39-52 slaktades 44 % av årets ekologiska kalvar. Från handelns sida är det önskvärt med en jämnare tillförsel av kalvkött över året. Det finns många restauranger som uppskattar och kan betala för det fina ekologiska kalvköttet, men förutsättningen är att det kan finnas på menyn hela året. På sikt är det därför nödvändigt med en jämnare tillförsel om handeln ska vara intresserad av ekologiska kalvar och vara beredda att betala högre priser.

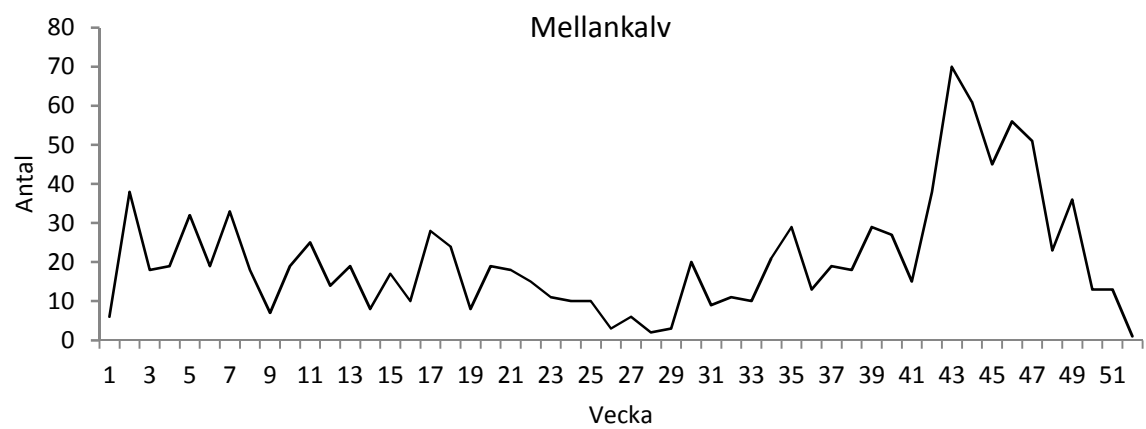

Diagram 9. Antalet slaktade mellankalvar fördelade på veckonummer under 2012

Slaktresultat ungnöt

Under 2012 slaktades 25 810 ekologiska ungnöt, vilket är 2 451 fler än 2010 (ökning med 10,5 %). Handjuren var 52 % och hondjuren 48 % av det totala antalet slaktade ekologiska ungnöten. Inom könen var det fler ungtjurar än stutar samt fler kvigor än ungor.

Totalt antal slaktade ungnöt (ungtjur, yngre tjur, stut, kviga och ungo) uppgick till ca 277 600 djur under 2012 vilket är en minskning med 34 400 djur jämfört med 2010. Det visar att den uppåtgående trend som var 2010 endast var tillfällig men andel KRAV-certifierade djur ökar och utgör ca 9,3 % av den totala slaktvolymen (8,0 % 2010).

Stutar är en uppfödningsslag som passar bra för ekologisk produktion och de ekologiska stutarna var 19,9 % av det totala antalet slaktade stutar 2012 (En ökning med 4 procentenheter sedan 2010). Det är en betydligt högre andel än för ungtjurarna där 5,1 % var ekologiskt uppfödda. Bland hondjuren var andelen ekologiskt uppfödda 13,1 % bland kvigor och 12,8 % bland ungor.

En del av de ekologiskt uppfödda ungnöten slaktades konventionellt och såldes därmed som konventionellt nötkött. Det var också en del av de ungnöt som fick KRAV-tillägg från de större slakterierna som sedan såldes vidare som konventionellt kött. Det beror på hur stor efterfrågan det är från marknaden. Generellt har andelen sålt KRAV godkänt nötkött ökat från 2010 till 2012.

Enligt KRAV:s statistik fanns det under år 2012 1 840 stycken KRAV-godkända producenter med ungnötuppfödning varav 298 stycken med uppfödning av stutar. Det är en ökning jämfört med 2008 då motsvarande antal var 1 624 respektive 270 stycken. Rationaliseringen inom jordbruket avspeglas även i de ekologiska besättningarna genom att den genomsnittliga besättningsstorleken fortsätter att öka; 77 mjölkkor per besättning (2010 70 st, 2008 62,5 st, 2006 55,0 st och 2005 50,5 st) och 32 am/dikor per besättning (2010 30 st, 2008 32,2 st, 2006 26,0 st och 2005 25,1 st).

Under första halvan av 2012 låg KRAV-tillägget mellan 3,25 kr/kg och 4,25 kr/kg. Från vecka 27 och framåt låg det stadigt på 4,00 kr/kg. Detta kan jämföras med 2010 då KRAV-tillägget varierade mellan 2,75 och 3,75 kr/kg.

Kriterierna för tillägg har varit oförändrade under året och har betalats för ungnöt 250-399,9 kg, formklass E till O- och fettklass 2- till 4+.

Klassning

Av de 25 810 ekologiska ungnöt som slaktades 2012 uppfyllde 17 657 kvalitetskraven för KRAV-tillägg, vilket är 68 %. Ungtjurarna har lättast att klara kriterierna för KRAV-tillägg. 79 % av ungtjurarna och

75 % av stutarna gjorde det. Bland kvigorna var det också en förhållandevis stor andel, 70 %, som klarade kvalitetskraven, medan det är svårt att få tillägg på ungvorna, där enbart 39 % klarade kvalitetsgränserna. I alla kategorier minskade andelen som klarade kvalitetskraven jämfört med 2010. Störst försämring av klassning var det bland stutar som minskade med 5 procentenheter.

Tabell 11. Andel ungnöt som låg inom kvalitetsgränserna för KRAV-tillägg inom SLSs betalningssystem för KRAV-godkänd slakt 2012 samt antal djur i varje klass 2012.

Djurslag	Antal	Med KRAV-tillägg, antal	Med KRAV-tillägg, %
Ungtjur	8 096	6 362	78,6
Stut	5 347	4 007	74,9
Kviga	7 824	5 507	70,4
Ungko	4 543	1 781	39,2
Ungnöt, totalt	25 810	17 657	68,4

Den vanligaste orsaken till att ungnöten hamnar utanför gränserna för KRAV-tillägg har under senare år varit för lätta djur. Det var även en av huvudorsakerna under 2012, då 17,4 % vägde under 250 kg. Det är framför allt hondjuren som har svårast att uppnå tillräcklig vikt vid slakt. En lika viktig faktor, kopplad till vikt, var formklass, där 17,4 % av djuren hade formklass P+ eller lägre under 2012. Detta är en klar försämring mot 2010. Av ungvorna hade 51,5 % inte tillräckligt hög formklass. Även för stutarna är för låg formklass den viktigaste orsaken till uteblivet KRAV-tillägg, 18,7 % av stutarna missade tillägg på grund av detta. Det är en stor förändring för stutarna jämfört med 2010 då andelen var 7,2%. Tjurarna är oftast för lätta (10,1 %) men har också en tendens att vara för magra (6,6 %).

Det är få djur som är för tunga (2,9 %), oavsett kön. Det är bara fettklasserna 5-, 5 och 5+ som utesluter från KRAV-tillägg och det är således endast ett mindre antal (1,3 %) som är för feta. Störst risk är det att kvigor och ungvor är för feta för KRAV-tillägg. Det är viktigt att komma ihåg att faktorer som kön och ras i hög grad påverkar slaktvikter och klassning. Andelen mjölkras i kategorin ungvor är t.ex. avsevärt högre än i kategorin kvigor (63 % resp. 19 %).

Tabell 12. Orsakerna till att KRAV-uppfödda ungnöt av olika kategorier inte klarade gränserna för KRAV-tillägg. Material från samtliga kontrollslakterier i Sverige.

Djurslag	Antal	Med KRAV- tillägg, %	För lätt, %	För tung, %	För dålig form, %	För mager, %	För fet, %
Ungtjur	8 096	78,6	10,1	5,5	5,2	6,6	0,0
Stut	5 347	74,9	7,6	2,5	18,7	1,3	0,2
Kviga	7 824	70,4	22,9	1,0	9,3	1,9	2,8
Ungko	4 543	39,2	32,6	2,2	51,5	10,1	2,3
Ungnöt	25 810	68,4	17,4	2,9	17,4	4,7	1,3

Vikter

I diagram 11 visas hur samtliga KRAV-ungnöt fördelar sig på olika viktintervall och hur stor andel i varje viktintervall som klarade kvalitetskraven för KRAV-tillägg. Man ser att det är lättare att uppnå kraven för rätt formklass och fettgrupp i de högre viktintervallen. Till stor del är det också en effekt av att det i första hand är ungtjurar och stutar som föds upp till de riktigt höga vikterna, vilka också har en betydligt bättre klassning än kategorierna kviga och ungko.

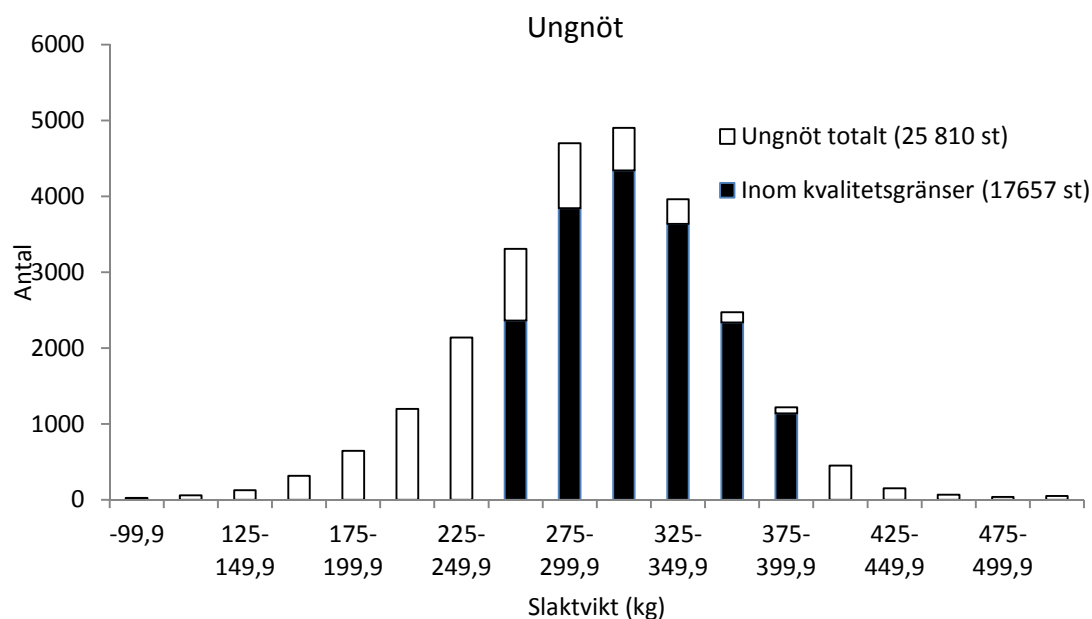

Diagram 11. Slaktviktsfördelning för samtliga KRAV-slaktade ungnöt 2012. De svarta staplarna anger hur många djur som klarade kvalitetsgränserna för KRAV-tillägg.

Jämförelse med totala ungnötsslakten

En jämförelse av det ekologiska slaktresultatet med den totala slakten, se tabell 13, visar att ekologiskt uppfödda ungtjurar, stutar har en högre genomsnittlig formklass än motsvarande i det totala genomsnittet. För ekologiska ungor och kvigor skiljer medeltalet marginellt och klassen är densamma som för konventionella kvigor. Störst skillnad är det för ungtjurar som har hela 0,9 enheter högre formklass än genomsnittet. En förklaring kan vara att kötttrasinslaget är större bland de ekologiska tjurarna. Ekologiska stutar, kvigor och ungor har i medeltal en fettgrupp som är samma eller mycket nära genomsnittet för samtliga djur. Ekologiska tjurar har 0,5 enheter lägre fettgrupp än genomsnittet för alla. Slaktvikterna för de ekologiska djuren skiljer sig ej så mycket från konventionella. Stutar har 7 kg högre vikt och ungor 7 kg lägre vikt än genomsnittet för samtliga djur.

Tabell 13. Genomsnittlig slaktvikt, formklass och fettgrupp för ekologiskt och konventionellt uppfödda ungnöt år 2012.

Djurslag	Antal djur		Formklass medeltal		Fettgrupp medeltal		Vikt kg medeltal	
	Eko	Totalt	Eko	Totalt	Eko	Totalt	Eko	Totalt
Ungtjur	8 096	139 671	7,1 (R-)	6,2 (O+)	6,1 (2+)	6,6 (3-)	320	319
Stut	5 347	26 868	4,9 (O)	4,4 (O-)	7,5 (3)	7,5 (3)	312	305
Kviga	7 824	59 788	5,9 (O+)	6,0 (O+)	8,3 (3)	8,4 (3)	284	284
Ungko	4 543	35 394	3,8 (O-)	3,7 (O-)	6,9 (3-)	7,1 (3-)	277	284

Fördelning på formklasser och fettgrupper

Formklassens fördelning för ekologiska ungtjurar är mer normalfördelad jämfört med de konventionella ungtjurarna. De ekologiska djuren har en puckel i R-kategorin (R-, R, R+). För de konventionella djuren finner man puckeln i O-kategorin (O och O-), alltså med en förskjutning åt de lägre formklasserna. Att en stor andel av de ekologiska ungtjurarna har de höga formklasserna R+ och R beror sannolikt på ett större kötttrasinslag i de ekologiska djuren. 45 % av ungtjurarna ligger på formklass R eller högre, jämfört med den totala ungtjursslakten där 30 % klassas R eller högre. Det är också en betydligt större andel av de ekologiskt uppfödda djuren som ligger i de riktigt höga formklasserna.

Stutarnas formklassprofil liknar de konventionella ungtjurarnas och är normalfördelad med tyngdpunkten på formklasserna O och O-, där 51 % av de ekologiska stutarna finns. Även om kurvornas form är relativt lika för de ekologiska och de konventionella grupperna, har de ekologiskt uppfödda stutarna sin formkurva mer förskjuten mot högre formklasser. Generellt är det mest mjölkkrastjurar som blir stutar, det förklarar den starka snedfördelningen till de lägre formklasserna.

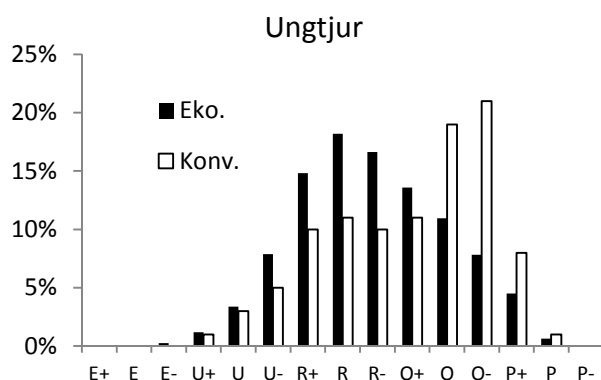

Diagram 12. Ungtjurarnas fördelning på olika formklasser vid slakt. Ekologiska ungtjurar med svarta staplar och konventionella ungtjurarna med vita staplar.

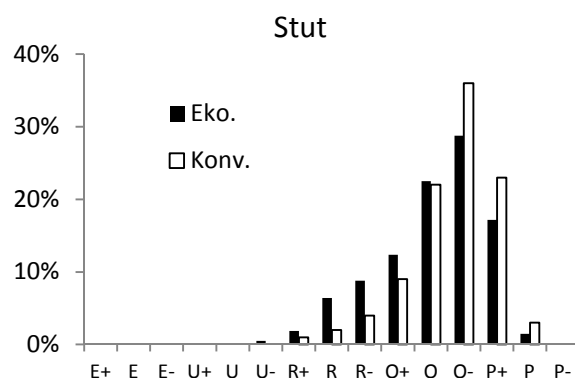

Diagram 13. Stutarnas fördelning på olika formklasser vid slakt. Ekologiska stutar med svarta staplar och konventionella stutarna med vita staplar.

Kvigorna har en bättre formkurva än stutarna, normalkurvan är inte lika sned. De ekologiska kvigorna har även en bättre formkurva än de konventionellt uppfödda. En tänkbar förklaring kan även här vara ett större köttresinslag bland ekologiska kvigor.

Ungkorna har svårare än kvigorna att klassa sig högt. Såväl de ekologiska som konventionella har sin största andel i P+. Till skillnad mot de övriga kategorierna av ungnöt har de ekologiskt uppfödda ungvorna en mindre andel i de högre formklasserna vilket till stor del kan förklaras av den stora andelen mjölkras.

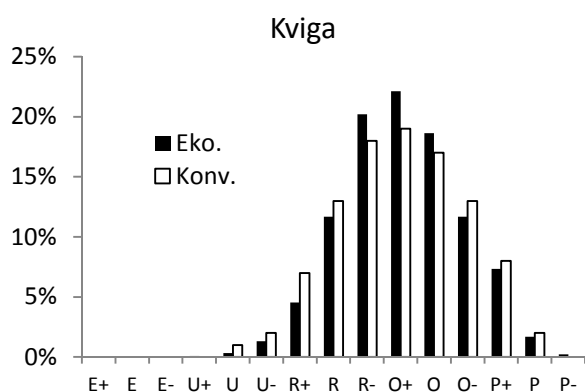

Diagram 14. Kvigornas fördelning på olika formklasser vid slakt. Ekologiska kvigor med svarta staplar och konventionella kvigorna med vita staplar.

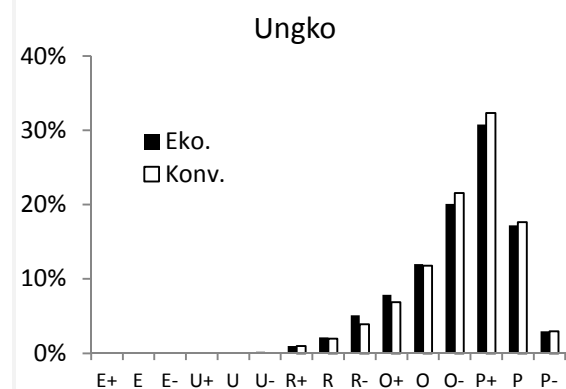

Diagram 15. Ungkornas fördelning på olika formklasser vid slakt. Ekologiska ungvor med svarta staplar och konventionella ungvorna med vita staplar.

Ungtjurarnas fettgrupper ligger samlade på den nedre delen av skalan med låg fettansättning med en topp vid fettgrupp 2+. Ingen risk för överfeta ungtjurar, men å andra sidan finns en risk att de blir för magra istället. Jämfört med de konventionella är de ekologiskt uppfödda ungtjurarna överrepresenterade i de magraste klasserna. Stutarnas fettgrupper har en tydlig topp vid fettgrupp 3 med 26 % av djuren och fördelningen följer nära de konventionella stutarna.

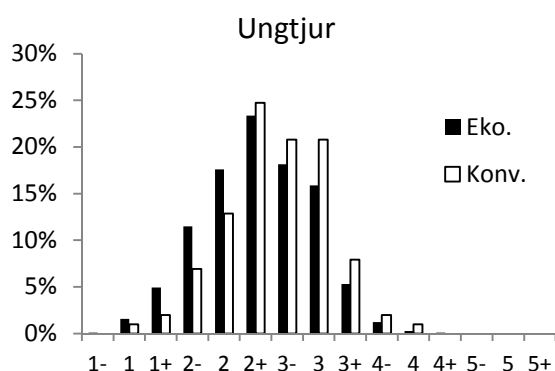

Diagram 16. Ungtjurarnas fördelning på olika fettgrupper vid slakt. Ekologiska ungtjurar med svarta staplar och de konventionella ungtjurarna med vita staplar.

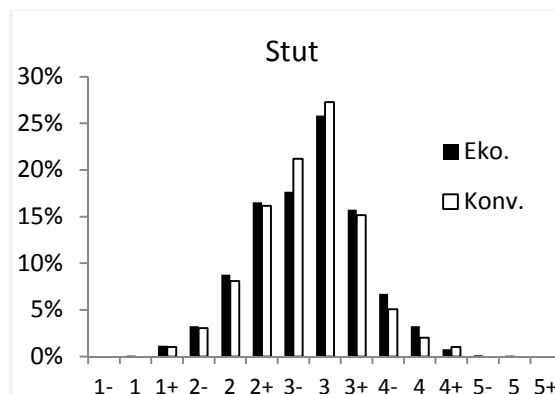

Diagram 17. Stutarnas fördelning på olika fettgrupper vid slakt. Ekologiska stutar med svarta staplar och de konventionella stutarna med vita staplar.

Fettansättningen visar en normalfördelad kurva hos kvigorna, med en topp vid fettgrupp 3.

Fördelningen av de ekologiska kvigornas fettgrupper följer nära de konventionella kvigorna. Ungkorna visar också en stor spridning, men med en övervikt mot de magraste klasserna. Dock återfinns den största gruppen i fettklass 3, liksom för kvigor och stutar. De ekologiska ungvorna följer även den fördelningen av de konventionella.

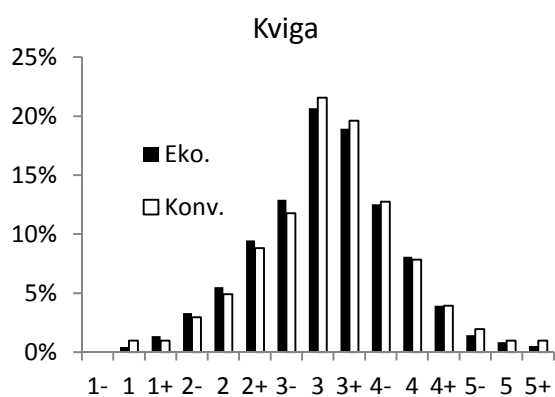

Diagram 18. Kvigornas fördelning på olika fettgrupper vid slakt. Ekologiska kvigor med svarta staplar och de konventionella kvigorna med vita staplar.

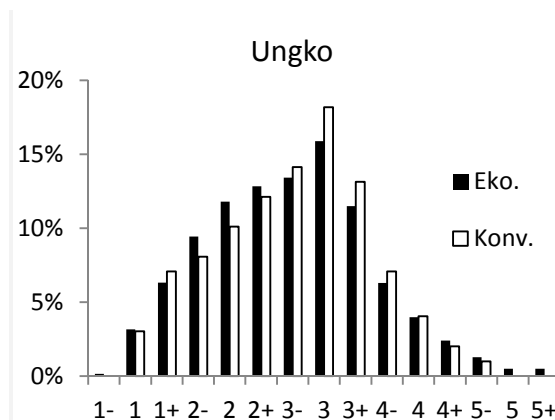

Diagram 19. Ungkornas fördelning på olika fettgrupper vid slakt. Ekologiska ungvor med svarta staplar och de konventionella ungvorna med vita staplar.

Veckoslakt

Ungnöt utgör en stor del av det ekologiska köttet, både vad gäller antal djur och kilo kött. Kundernas efterfrågan är ungefär lika stor året runt och det är viktigt för den totala efterfrågan att det ekologiska köttet är tillgängligt i jämna kvantiteter under hela året. Det ökar också möjligheten att hela tiden kunna få ut bästa pris för produkterna.

När köttet når handeln och ligger i köttdisken görs oftast ingen skillnad på om ursprunget är en tjur, stut eller kviga och därför är den totala ungnötsslakten mest intressant att titta närmare på. Under 2012 slaktades det i snitt 496 djur i veckan och som mest 863 ekologiska ungnöt under mitten av juni. Slakten under juli var som vanligt låg, vilket inte är önskvärt, då efterfrågan på kött generellt är större än utbudet. Det slaktades en större andel djur under första halvåret.

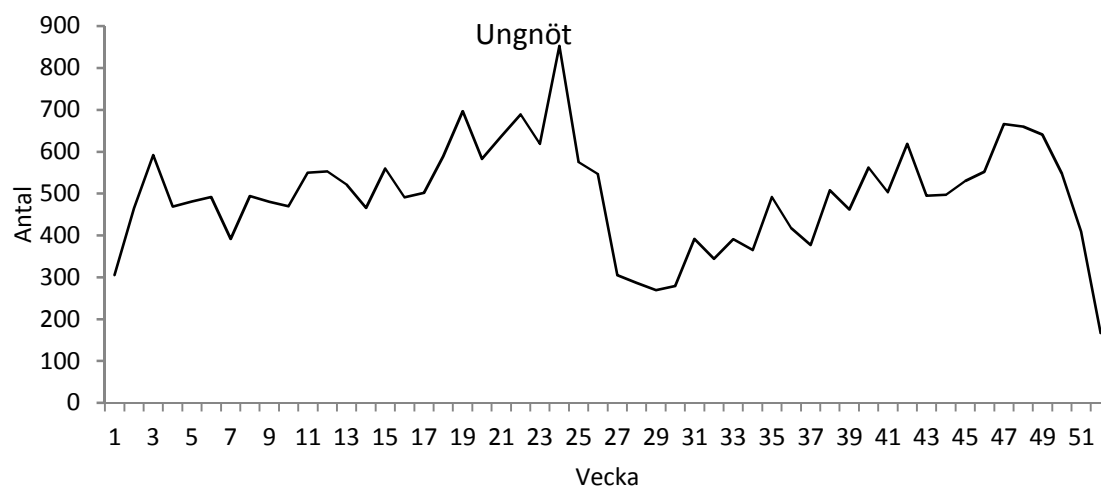

Diagram 20. Ungnötsslakten fördelning på veckonummer under 2012.

En jämn produktion över året kan säkerställas genom att varje uppfödare planerar sina djurflöden och uppfödningstider så att den egna slakten blir så jämnt fördelad över året som möjligt. Det är viktigt att djuren är slaktmogna när de skickas på slakt. Man behöver bli mycket bättre på hondjurssidan men även handjurens resultat kan bli bättre. Inte nog med att man förlorar KRAV-tillägget, man tappar även många kronor i det vanliga avräkningspriset om man inte klarar kvalitetskraven på vikt, form och fett. Har man en koncentrerad kalvningssäsong kan slaktmognad i viss mån styras genom val av uppfödningintensitet och man kan på det sättet sprida ut slakten över året. Genom att föda upp både

stutar och tjurar kan enskilda producenter utjämna sina veckoleveranser. Har man en liten besättning är det bättre att kunna leverera så många djur som möjligt vid varje leverans och då får man istället styra betäckningar och uppfödningsform så att slaktmognaden infaller vid bästa betalning under året.

Sjukdomsregistreringar vid slakt

I vårt underlag har vi uppgifter om besiktningsanmärkningar eller sjukdomsregistreringar vid slakt bland 19 149 slaktade ekologiska ungnöt och 199 347 konventionella ungnöt.

De ekologiska djuren har framför allt mer parasiter än de konventionella och därför är parasitrelaterade anmärkningar, som framförallt stora och lilla leverflundran, vanligare hos de ekologiska djuren. Det är en mycket större andel av de konventionella djuren som föds upp intensivt och inte går på bete och därför inte blir utsatta för parasiter på samma sätt som de ekologiska djuren. Även avmaskningsrutinerna skiljer sig då ekologiska besättningar inte får avmaska rutinmässigt utan måst ta prov för att påvisa parasiter innan avmaskning.

Oroande är den stora ökningen av anmärkningar för stora leverflundran hos både ekologiska och konventionella ungnöt. Ekologiska ungnöt har ökat från 3,4 % 2006 till 9,4 % 2010 till 14,2 % 2012. För totala antalet ungnöt har andelen ökat från 2,2 % 2006 till 4,3 % 2010 till 7,1 % 2012.

Tabell 14. Andel djur med olika sjukdomsregistreringar vid slakt 2012 jämfört med 2010, ungnöt.

Anm.% KRAV 2012	Anm.% totalt 2012	Anm.% KRAV 2010	Anm.% totalt 2010	Kod	Sjukdom
14,2	7,1	9,4	4,3	80	Stora leverflundran
5,2	2,9	5,6	2,9	82	Lilla leverflundran
3,9	3,5	3,6	3,9	88	Övrig leverskada
3,3	4,1	2,3	3,4	63/64	Lunginflammation
2,1	2,8	2,3	3,2	86	Leverböld
2,6	1,5	2,0	1,5	16	Onchocerca(nackbandmask)
2,1	2,9	1,3	2,4	75/76	Pleurit
4,0	3,2	1,1	1,2	84	Parasitära granulom

Rasjämförelser ungnöt

En jämförelse av slaktsresultatet mellan olika raser gör att en enskild djuruppfödare enkelt kan jämföra det egna utfallet mot medeltal för ekologiskt uppfödda djur inom samma rasgrupp eller ras. Det kan ha ett stort värde inför val av ras och upplägg av produktionen. Vissa raser passar t.ex. bättre än andra att födas upp som stutar medan andra utnyttjas bäst som ungtjurar.

En mängd olika raser finns representerade bland KRAV-djuren och antalet djur inom varje ras finns specificerat i tabell 15. Vi har delat upp dem i fem huvudgrupper; tung köttas, lätt köttas, korsning, mjölkas samt lantras, för att göra materialet mer lätthanterligt då flera raser endast representeras av ett fåtal individer.

Charolais är den vanligaste av de tunga köttaserna och följt av Simmental. Bland de lätta köttaserna dominerar Hereford, men även Aberdeen Angus föds upp ekologiskt. SRB har ett visst övertag gentemot SLB bland mjölkaserna. Bland de få lantrasdjuren är fjällko i majoritet.

Tabell 15. Renrasiga KRAV-ungnöt slaktade 2012 fördelade på olika raser.

Tung köttas	Antal	Lätt köttas	Antal	Mjölkas	Antal	Lantras	Antal
Charolais	1 355	Hereford	2 648	SRB	4 386	Fjällko	160
Simmental	1 079	Aberdeen angus	728	SLB	4 032	SKB	37
Limousin	186	Highland cattle	166	SJB	89	Rödkulla	60
Blonde D´Aq.	90	Belted Galloway	6	SAB	76	Ringamålako	4
Fleckvie	32			Brown Swiss	8	Väneko	8
Chianina	4					Telemarksfe	6
						Vestl. fjordfe	3
Totalt	2 746		3 548		8 591		278

Rasgruppernas fördelning grupperat på slaktade KRAV-ungnöt visas i diagram 21. Vanligaste rasgruppen bland de slaktade ekologiska djuren är korsningsdjur, 41 %. Tyvärr saknas uppgift om de ingående raserna i varje korsningsdjur, de kan vara såväl korsningar inom rasgrupperna som mellan dem. En annan stor grupp är olika mjölkraser, 33 %. Lätta och tunga köttraser bidrar med 25 % och där är något fler lätta än tunga köttrasdjur. Lantraserna utgör en liten del (1 %) av den ekologiska slakten.

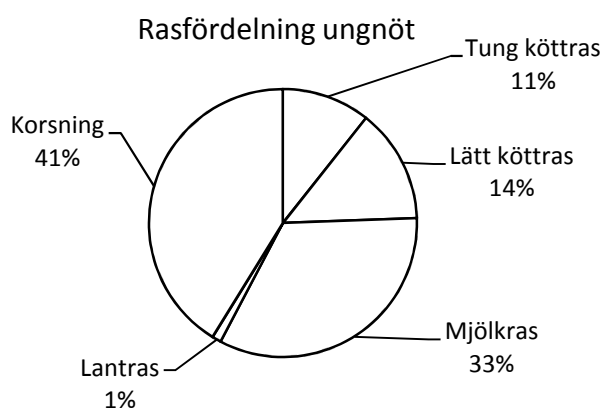

Diagram 21. De olika rasgruppernas andel av det totala antalet slaktade ekologiska ungnöt

Fördelningen mellan olika kategorier inom de olika rasgrupperna visas i tabell 16. När det gäller mjölkrasdjuren är stutar och ungor vanligast. Den högre andelen ungor än kvigor förklaras av att en mjölkbesättning sparar de flesta kvigor för att kalva in. Det är de som inte håller måttet som slaktas och då faller de inom kategorin ungor.

Rena köttraser och korsningsdjur slaktas mest som ungtjurar och kvigor. Det är ofta det snabbaste, och många gånger effektivaste, sättet att få slaktmogna djur av dessa raser.

Tabell 16. Rasernas fördelning på slaktade KRAV-ungnöt 2012, uppdelat på kategori.

Ras	Tung köttras	Lätt köttras	Korsning	Mjölkras	Lantras	Totalt
Ungtjur	1 273	1 409	4 204	1 098	98	8 096
Stut	185	537	1 468	3 106	51	5 347
Kviga	1 078	1 269	3 918	1 503	48	7 824
Ungko	210	333	1 033	2 884	81	4 543
Totalt	2 746	3 548	10 623	8 591	278	25 810

Jämförelse mellan rasgrupper

För en första överblick är det lämpligt att titta på hur rasgruppernas resultat skiljer sig från varandra. I tabell 17 framgår att de tunga köttraserna har störst andel djur som uppfyller kraven för KRAV-tillägg, 83 %. Gruppen med korsningsdjur låg bäst till 2010 men ligger nu under på 79 %. Anmärkningsvärt är de lätta köttraserna som vid denna sammanräkning endast har 73 % som uppfyller kraven för KRAV-tillägg jämfört med 81 % 2010. Minskningen beror framförallt på att fler djur är för lätta.

Mjölkraserna ligger klart efter de andra kategorierna när det gäller andel som klarar KRAV-tillägget, det är 50 % av dem som får tillägg (57 % 2010). Det är främst för dålig form (43 %) som utesluter dem från tillägg, men även för lätta djur (23 %) är ett problem för mjölkraserna.

Till sist lantraserna som är en numerärt väldigt liten grupp och där endast 21,6 % klarar kraven för KRAV-tillägg, de är framför allt för lätta (70,9 %). Men vi ska också komma ihåg att lantraserna ofta hålls av helt andra anledningar, i första hand som en genbanksresurs, och att deras värde därför mäts i andra termer än ekonomiska.

Tabell 17. Orsakerna till att KRAV-slaktade ungnöt uppdelade på rasgrupper inte klarade gränserna för KRAV-tillägg.

Ras	Antal	Med KRAV-tillägg, %	För lätt, %	För tung, %	För dålig form, %	För mager, %	För fet, %
Tung köttras	2 746	83,4	6,7	6,8	1,0	4,1	0,3
Lätt köttras	3 548	72,5	21,2	2,6	3,4	1,6	3,3
Korsning	10 623	79,2	13,1	3,0	4,6	3,8	1,5
Mjölkras	8 519	50,1	22,8	1,8	42,9	7,1	0,4
Lantras	278	21,6	70,9	0,7	55,0	8,6	2,5

Tung köttras

Av de tunga köttraserna är det en stor andel av såväl ungtjur, stut, kviga och ungko som uppfyller kraven för KRAV-tillägg, se tabell 18. Det är en relativt liten andel, cirka 13 %, av de tunga köttraserna som kastreras, men en större andel (86,5 %) av stutarna klarar kraven för KRAV-tillägg jämfört med ungtjurarna (82,6 %). Skillnaden beror i första hand på att det kan vara svårt att få tillräckligt hög fettansättning på ungtjurar av tung köttras men 2012 gav ett bättre resultat än 2010. 6,0 % av

ungtjurarna var för magra 2012 jämfört med 11,4 % 2010. Ungtjurarna slaktas ibland också vid för hög vikt, 10,4 % gick miste om tillägget på grund av detta. Bland stutarna var för hög vikt den vanligaste orsaken till uteblivet tillägg (7,6 %).

Hondjur av tung kött ras har betydligt lättare än hondjur av andra rasgrupper att klara kvalitetskraven, det var 85,7 % av kvigorna och 73,3 % av ungvorna som gjorde det. Bland kvigorna är det i första hand för låg vikt (10,8 %), som gör att de inte uppfyller kraven för KRAV-tillägg. Bland ungvorna varierade orsaken till uteblivet tillägg mer men fel vikt (för lätt eller för tung) var vanligast.

Tabell 18. Andelen KRAV-slaktade ungtjurar, stutar, kvigor och ungvor av tung kött ras som låg inom kvalitetsgränserna för KRAV-tillägg samt orsakerna till att de hamnade utanför.

Kategori	Antal	Med KRAV-tillägg, %	För lätt, %	För tung, %	För dålig form, %	För mager, %	För fet, %	Medelvikt, kg
Ungtjur	1 273	82,6	3,0	10,4	0,1	6,0	0	349
Stut	185	86,5	3,2	7,6	2,2	1,3	0,5	337
Kviga	1078	85,7	10,8	1,9	0,6	1,9	0,6	301
Ungko	210	73,3	11,0	9,0	7,6	6,7	0,0	314

Fördelning på formklasser och fettgrupper för tung kött ras

I diagram 22 kan man se att de flesta ungtjurar klassar sig som U- eller R+, men att det också är många som klassar sig bättre än så. Störst andel stutar återfinns i formklass R till O+. Kvigorna ligger något lägre och har en större andel inom R- till O+.

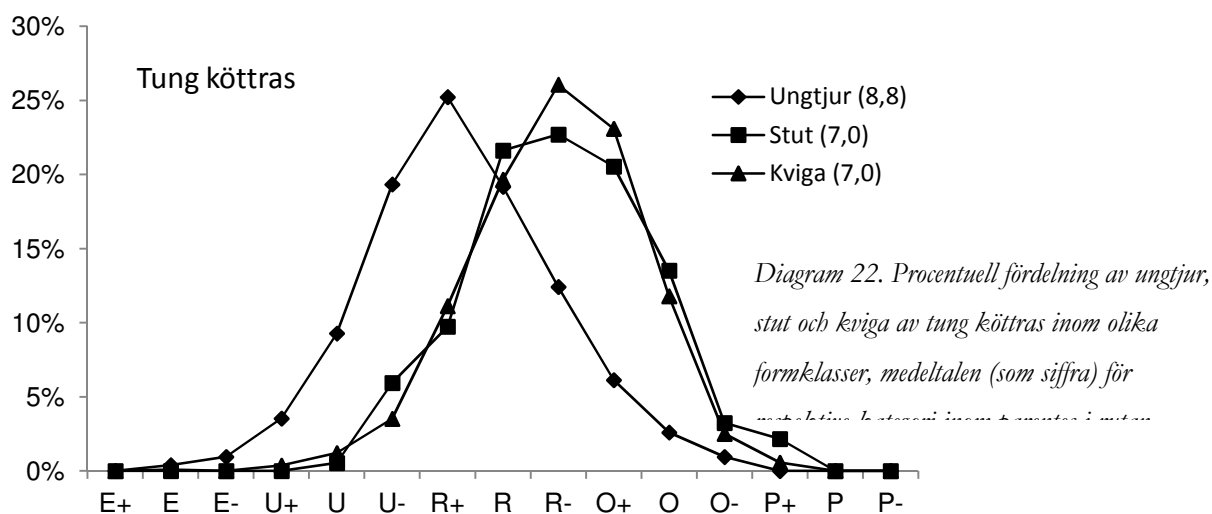
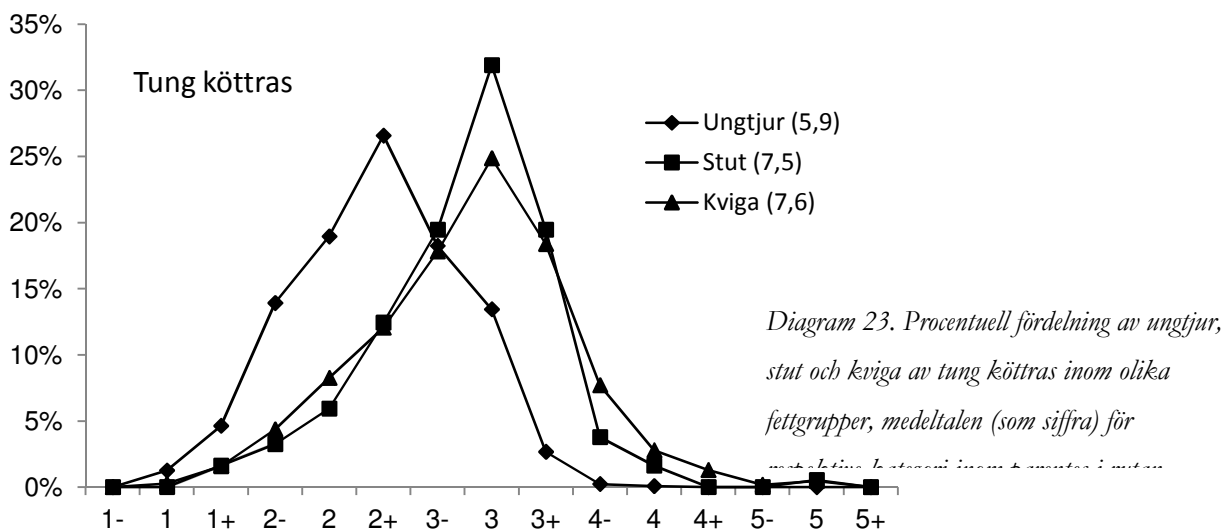

Diagram 23 visar att stutar och kvingor har sin största andel i fettgrupp 3. Ungtjurarna är betydligt magrare med största andelen i fettgrupp 2+. Förbättringen från 2010 uppnåddes då färre djur har riktigt låga fettklasser även om topparna ligger lika.

Raserna Charolais och Simmental

De numerärt största av de tunga kötttraserna är Charolais och Simmental. I kategorin ungtjur är det i princip samma andel av Charolais som klarar KRAV-tillägget (84 %) jämfört med Simmental (83 %). De ungtjurar som inte uppfyller kvalitetskraven gör det främst på grund av för magra djur samt för hög vikt. Det visar på svårigheten för snabbväxande djur att bli slaktmogna innan de blir för stora. Bland

stutarna är det däremot en något större andel Charolais (91 %) som klarar kvalitetskraven jämfört med Simmental (77 %). Skillnaden mellan raserna beror på en större andel av Simmental stutarna är för tunga men då antalet djur i denna kategori är låg ett fåtal djur ger stort utslag på procenten. Även för kvigornas del är det fler Charolais (88 %) än Simmental (83 %) som klarar KRAV-tillägget. Den vanligaste orsaken till att de hamnade utanför kvalitetskraven var för låg vikt.

Tabell 19. Andelen KRAV-slaktade ungnöt av de tunga kött raserna Charolais och Simmental som låg inom kvalitetsgränserna för KRAV-tillägg samt orsakerna till att de hamnade utanför.

Kategori	Antal	Med KRAV-tillägg, %	För lätt, %	För tung, %	För dålig form, %	För mager, %	För fet, %
Charolais							
ngtjur	630	83,8	3,2	8,9	0,2	6,3	0
Stut	95	90,5	2,1	3,2	2,1	3,2	0
Kviga	547	88,3	9,0	1,6	0,2	1,5	0,5
Ungko	83	68,7	10,8	14,5	4,8	4,8	0
Simmental							
Ungtjur	504	82,9	3,2	10,7	0	5,2	0
Stut	66	77,3	6,1	16,7	1,5	0	1,5
Kviga	410	83,4	13,2	1,7	1,2	2,2	0,7
Ungko	99	75,8	13,1	4,0	10,1	8,1	0

Lätt kött ras

Tabell 20 visar att det var 79 % av ungtjurarna av lätt kött ras som klarade gränserna för KRAV-tillägg. På samma sätt som för de tunga kött raserna var det fler av stutarna (81 %) än av ungtjurarna som klarade gränserna för KRAV-tillägg men det är en större andel av de lätta kött raserna som föds upp som stut jämfört med de tunga raserna (27 % jämfört med 13%). Vanligaste orsaken till att både ungtjurar samt stutarna inte klarade gränsen för KRAV-tillägg var för lätta djur (15,3 % respektive 8,8 %).

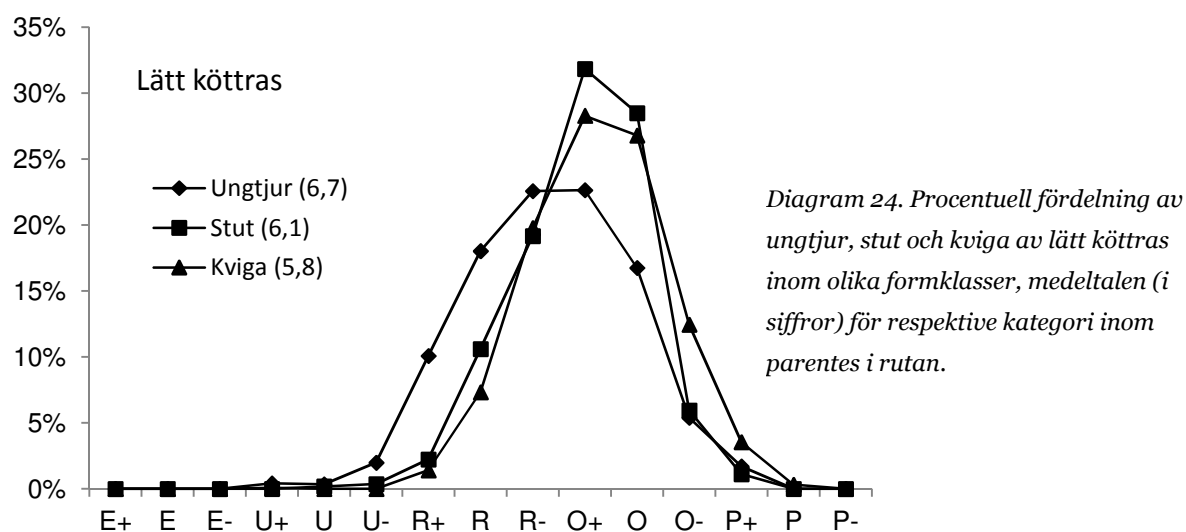
Både kvigor och ungor har relativt ofta svårt att klara gränsen för KRAV-tillägget. Problemet med hondjuren är att få upp djuren i tillräckligt hög vikt utan att få dem feta. Ungkorna har också en stor andel med för dålig form.

Tabell 20. Andelen KRAV-slaktade ungnöt av lätt köttras som låg inom kvalitetsgränserna för KRAV-tillägg samt orsakerna till att de hamnade utanför.

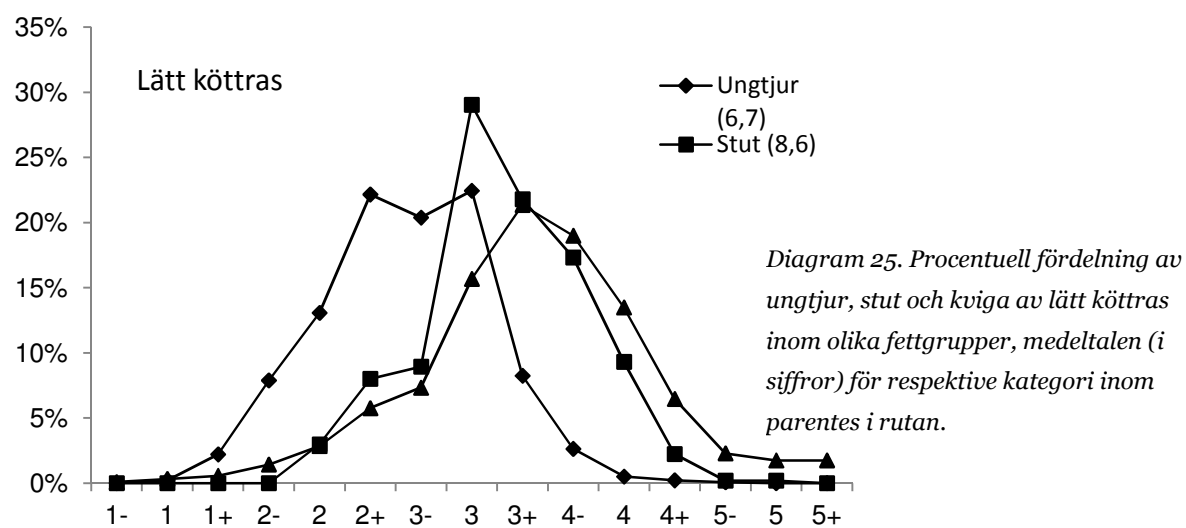
Kategori	Antal	Med KRAV-tillägg, %	För lätt, %	För tung, %	För dålig form, %	För mager, %	För fet, %	Medelvikt, kg
Ungtjur	1 409	79,2	15,3	4,1	1,8	2,5	0,1	304
Stut	537	88,1	8,8	2,4	1,1	0	0,4	311
Kviga	1269	61,7	32,5	0,4	3,9	0,9	5,8	272
Ungko	333	60,4	22,8	4,8	12,6	3,0	12,6	291

Fördelning på formklasser och fettgrupper för lätt köttras

Jämfört med de tunga köttraserna kan man i diagram 24 se att ungtjurarna av lätt köttras har flest individer i formklass R- samt O+ och en sämre genomsnittlig formklassning (6,7) jämfört med de tunga köttraserna (8,8). Stutar och kvigor har en topp vid O+. Båda har i övrigt en likartad fördelning över de olika formklasserna.

Det syns tydligt i diagram 25 att ungtjurarna är betydligt magrare än både stutar och kvigor. Stutarna har en tydlig topp vid 3. Kvigor har som väntat högst fettansättning och har sin topp vid 3+.

Raserna Hereford och Aberdeen Angus

Hereford är överlägset den numerärt största rasen av de lätta köttraserna, näst vanligast är Aberdeen Angus. I kategorin ungtjur är det en mindre andel av Hereford som klarar KRAV-tillägget (81 %) jämfört med Angus (86 %) vilket är en förändring från 2010 då 86 % av Hereford tjurarna var

godkända. När det gäller stutarna klarar ca 90 % av både Hereford och Angus kvalitetsgränsen. Svårigheten för hondjuren av de lätta köttraserna är oftast att komma upp i tillräcklig vikt utan att bli för feta och det gäller för såväl Angus som Hereford. Svårast att klara kvalitetsgränserna hade ungor av Angus (65 %) och kvigor av Hereford (62 %). Formklassningen är inget problem för någon av raserna eller kategorierna, undantaget ungor av Hereford.

Tabell 21. Andelen KRAV-slaktade ungnöt av de lätta köttraserna Hereford och Aberdeen Angus som låg inom kvalitetsgränserna för KRAV-tillägg samt orsakerna till att de hamnade utanför.

Kategori	Antal	Med KRAV-tillägg, %	För lätt, %	För tung, %	För dålig form, %	För mager, %	För fet, %
Hereford							
Ungtjur	1019	81,4	13,1	3,8	0,5	2,5	0
Stut	396	90,2	6,3	2,5	0,8	0	0,3
Kviga	988	62,3	31,4	0,3	3,2	0,8	6,1
Ungko	245	64,5	18,4	4,9	10,6	2,4	11,4
Angus							
Ungtjur	311	85,5	8,4	5,8	0	0,3	0,3
Stut	126	88,9	8,7	2,4	0	0	0,8
Kviga	234	70,1	25,2	0,9	2,6	0	4,7
Ungko	57	64,9	10,5	7,0	1,8	1,8	24,6

Mjölkraser

Det var bara 56 % av ungtjurarna av mjölkras som klarade gränsen för KRAV-tillägg. Den vanligaste orsaken till att de inte klarade kvalitetsgränsen var för låg formklassning (28 %) och för låg vikt (20 %). Av mjölkraserna är det en stor andel av handjuren som kastreras och 74 % av handjuren av mjölkras i vårt material var stutar. Andelen stutar som klarar kraven för KRAV-tillägg jämfört med ungtjurarna är högre, 67 %. Den vanligaste orsaken till att tillägget uteblir för stutarna är framför allt för dålig form (29 %).

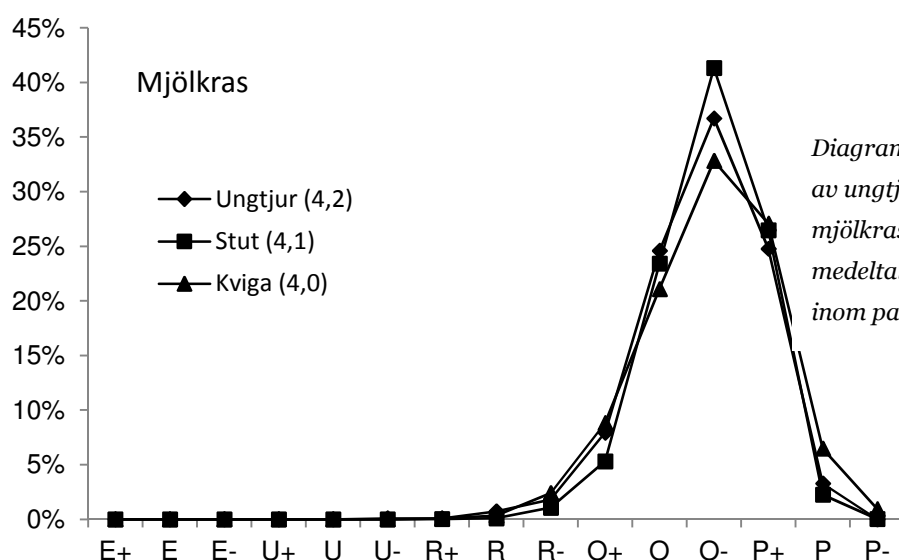
Bland hondjuren klassades två tredjedelar som ungo i slakten, vilken är en stor skillnad jämfört med köttraserna där huvuddelen slaktas som kviga. Av kvigorna uppnådde 52 % gränsen för KRAV-tillägg och endast 28 % av ungvorna. Den vanligaste orsaken till uteblivet tillägg var för dålig formklass (35 % av kvigorna och 68 % av ungvorna) och för låg vikt (31 % för kvigor och 36 % för ungvor).

Tabell 22. Andelen KRAV-slaktade ungnöt av mjölkkras som låg inom kvalitetsgränserna för KRAV-tillägg samt orsakerna till att de hamnade utanför.

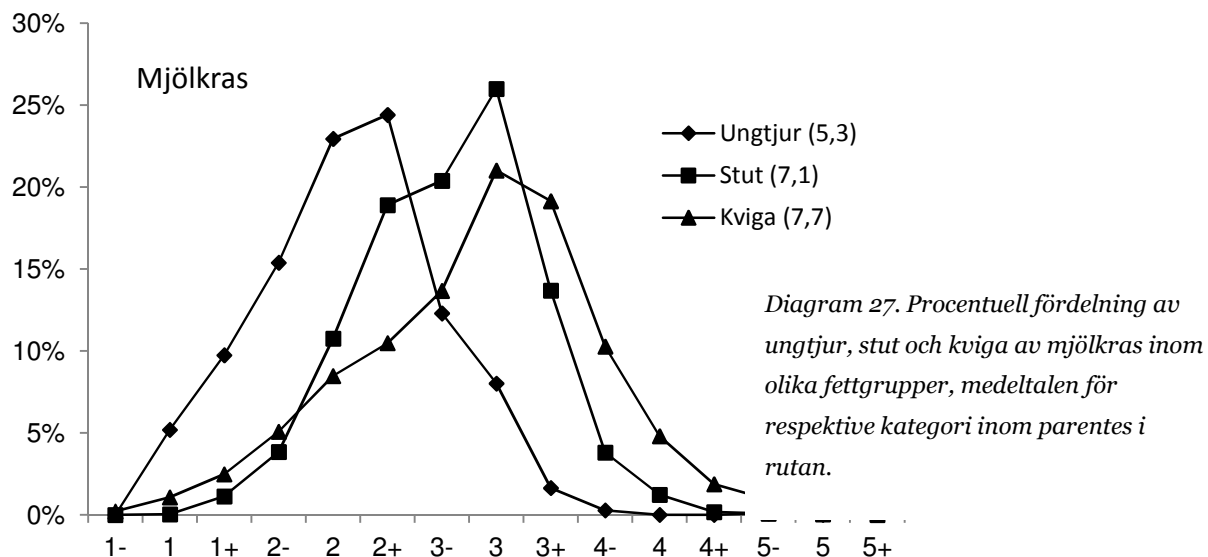
Kategori	Antal	Med KRAV-tillägg, %	För lätt, %	För tung, %	För dålig form, %	För mager, %	För fet, %	Medelvikt, kg
Ungtjur	1 098	55,7	19,6	5,8	28,1	14,9	0,1	297
Stut	3 106	67,3	7,5	1,6	28,8	1,2	0,1	306
Kviga	1 503	52,4	30,8	0,8	34,7	4,0	1,5	275
Ungko	2 884	28,3	36,4	0,8	68,2	12,2	0,4	270

Ördelning på formklasser och fettgrupper för mjölkkraser

Det syns en markant skillnad gentemot köttkraserna vad gäller fördelningen på de olika formklasserna. Kurvorna för ungtjur, stut och kviga av mjölkkras är i det närmaste identiska, väl samlade med huvuddelen av djuren i det lägre intervallet O till P+. Störst andel för både ungtjurar, stutar och kvigor låg i formklass O-.

Vad gäller fettkurvorna är det stor spridning bland mjölkraserna. Stutar är magrare än kvigor även om de båda har sin topp vid 3. Ungtjurarna är ytterligare förskjutna mot magrare fettgrupper med en topp vid 2+.

Raserna SRB och SLB

Både SRB och SLB är numerärt stora raser i materialet över ekologiskt uppfödda djur. SRB representeras dock av fler individer (4 386 st) jämfört med SLB (4 032 st).

Av handjuren uppvisar SRB ett bättre utfall med 71 % av ungtjurarna och 76 % av stutarna med KRAV-tillägg jämfört med SLB där 48 % av ungtjurarna och 56 % av stutarna uppnår kvalitetskraven för KRAV-tillägg. Det är vanligare att kastrera handjur av SRB än SLB. När det gäller handjuren är det formklassen som är problemet framförallt för SLB där 42 % av stutarna och 36 % av ungtjurarna är i för dålig formklass. Ungtjurarna är också ofta för lätta samt för magra.

När det gäller hondjuren slaktas fler som ungor jämfört med kötttraserna. Endast 19 % av ungkorna av SLB-ras får KRAV-tillägg. För båda raserna är det kraven på form och vikt som är svåra att uppfylla, skillnaden är att formen även för hondjur är ett större problem för SLB. Många ungor går antagligen till slakt p.g.a. sjukdomar eller andra problem och skickas därför på slakt utan hänsyn till om de är slaktmogna eller ej, därav det dåliga slaktnätet. När det gäller kvigor är det betydligt fler som klarar kraven 46 % av SLB och 58 % av SRB. Kvigor har lättare än ungkorna att få tillräckligt hög formklassning. Det finns mycket pengar att tjäna på att få upp hondjuren i rätt formklass och vikt och att slutgöda djuren innan slakt kan vara mycket lönsamt.

Tabell 23. Andelen ekologiska ungnöt av mjölkraserna SLB och SRB som låg inom kvalitetsgränserna för KRAV-tillägg samt orsakerna till att de hamnade utanför.

Kategori	Antal	Med KRAV- tillägg, %	För lätt, %	För tung, %	För dålig form, %	För mager, %	För fet, %
SRB							
Ungtjur	433	71,1	17,3	4,2	12,5	9,5	0
Stut	1 806	76,1	6,0	1,8	19,5	0,8	0,1
Kviga	833	58,3	30,7	1,0	24,8	3,2	2,0
Ungko	1 314	40,0	36,3	0,8	54,6	7,4	0,5
SLB							
Ungtjur	627	48,2	16,7	7,3	35,9	17,5	0,2
Stut	1 228	55,6	9,0	1,4	41,5	1,9	0
Kviga	646	45,7	30,0	0,6	46,6	5,0	0,5
Ungko	1 531	18,7	35,7	0,9	79,4	16,4	0,3

Korsningsdjur

Korsningsdjuren är en stor och heterogen grupp som består av rasblandningar såväl mellan som inom rasgrupperna. Kvalitetsmässigt klarar 84 % av ungtjurarna och 86 % av stutarna KRAV-tillägget.

Orsakerna till att de inte klarar kraven beror på för magera, för lätta och för tunga djur när det gäller ungtjurarna. För stutarnas del beror det dessutom på för dålig form men färre stutar är för magera.

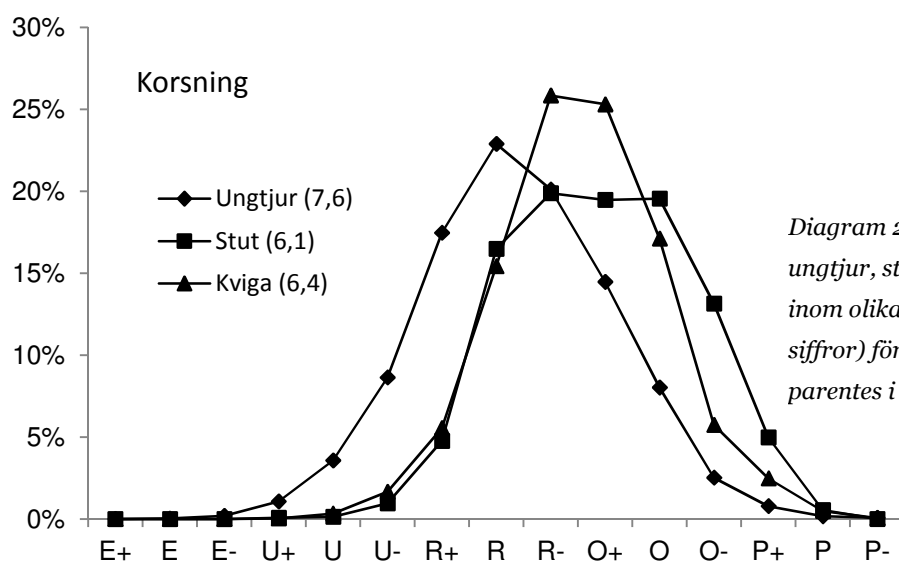
Både bland kvigor och också ungor finns problemet att få upp dem i vikt. Många ungor har också för dålig form. Eftersom vi inte har uppgift om ingående raser i varje enskilt djur är det inte möjligt att dra några mer långtgående slutsatser av siffrorna, men man kan anta att det goda utfallet beror på en hög andel kötttraskorsningar. Dessutom kan korsningseffekten i sig bidra till hög tillväxt och goda slaktkroppsegenskaper.

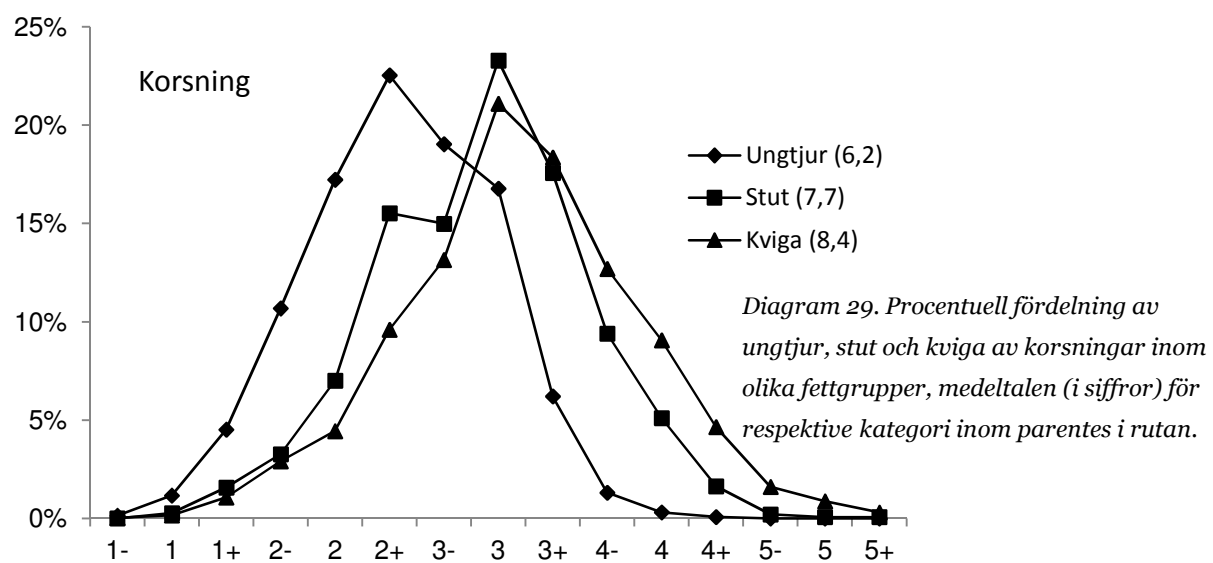
Tabell 24. Andelen ekologiska ungnötkorsningar som låg inom kvalitetsgränserna för KRAV-tillägg samt orsakerna till att de hamnade utanför.

Kategori	Antal	Med KRAV-tillägg, %	För lätt, %	För tung, %	För dålig form, %	För mager, %	För fet, %	Medelvikt, kg
Ungtjur	4 204	84,2	6,9	4,5	1,1	5,9	0	325
Stut	1 468	86,0	6,5	3,7	5,5	1,8	0,3	322
Kviga	3 918	76,7	19,2	1,0	3,1	1,3	2,8	288
Ungko	1 033	58,9	24,6	3,8	23,5	7,7	4,7	292

Fördelning på formklasser och fettgrupper för korsningsdjur

Både för formklass och fettgrupp visar korsningsdjuren en stor spridning över hela skalan. Jämfört med de andra rasgrupperna har korsningsdjuren sämre formmedeltal än de tunga köttraserna men bättre form än lätt köttras. Formklassningen på korsningsdjuren är betydligt bättre än hos de rena mjölktraserna. Korsningsdjuren är fetare än mjölktras och tung köttras men magrare än lätt köttras.

Slaktresultat slaktsvin

Under 2012 slaktades ca 20 100 KRAV-certifierade slaktsvin, en ökning med 16 % sedan 2010, men antalet konventionella slaktsvin minskade under samma period. Totalt slaktades i Sverige 2 510 660 slaktsvin under 2012 (2 837 035 slaktsvin under 2010). Andelen KRAV-certifierade slaktsvin var ca 1 % av det totala antalet slaktsvin. Bland de KRAV-certifierade lantbrukarna hade 45 st svinproduktion varav 33 besättningar med suggor och 12 st enbart slaktsvin under 2012. Flera besättningar hade integrerad produktion med suggor och slaktsvinsuppfödning. Det är i stort samma antal besättningar som 2010.

Tabell 25. Utveckling av antalet KRAV-anslutna besättningar och KRAV-certifierade suggor och slaktsvin enligt KRAV:s uppgifter under åren 2002-2006. För 2008 avser uppgifterna alla KRAV-certifierade producenter samt de EU-ekologiska som certifierades av Aranea Certifiering. För 2010 och 2012 avser siffrorna enbart KRAV-certifierade producenter. Källa: KRAV.

År	2002	2003	2004	2005	2006	2008	2010	2012
Antal svinproducenter	100	80	66	60	47	39	36	45
Antal suggbesättningar	78	59	48	40	32	25	19	33
Antal slaktsvinsbesättningar	90	70	56	48	41	30	30	30
Antal suggor	1 173	1 046	928	1 139	1 048	1 200	970	1432
Antal slaktsvin	20 844	18 596	18 902	20 735	20 876	21 518	17 597	20 100
Antal suggor/besättning	15,0	17,7	19,3	28,5	32,8	48,0	51,0	45,0
Antal slaktsvin/sugga	17,8	17,8	20,4	18,2	19,9	17,9	18,1	16,0

I sammanställningen redovisa andelen slaktsvin som höll samma kvalitetskriterier som 2008 gällde för baspriset på KRAV-grisar och konventionella slaktsvin, även om KRAV-tillägget utgick med samma belopp för samtliga KRAV-certifierade grisar. År 2014 kommer ett differentierat KRAV-tillägg efter köttprocent att tillämpas.

Klassning

År 2012 var det 64 % av de ekologiska slaktsvinen som uppfyllde de kriterier som gällde för högsta merbetalning 2008. Kriterierna var 75-96,9 kg och minst 55 % kött. År 2010 var det 71 % som klarade dessa gränser och 2008 var det 83 %.

2012 är kriteriet samma med avseende på viktintervallet 75-96,9 kg men köttprocenten skall nu vara över 58% för högsta betalning till konventionella grisar. Med 2012 års gränser är det endast 38,4% av de KRAV certifierade grisarna som uppfyller ställda kriterier. Antalet slaktsvin som avräknades enligt dessa kriterier var en mycket liten andel av det totala antalet KRAV-certifierade grisar. För majoriteten av slaktsvinen reglerades kvalitetsgränserna i icke offentliga avtal mellan producenterna och slakteriet, med KRAV-tillägg

År 2012 var det 20 % av slaktsvinen som var för tunga jämfört med 15 % 2010 men andelen slaktsvin med för låg köttprocent (mindre än 55%) ökade från 11 % till 21 %. Detta visar att vikt och köttprocent har ett starkt samband vid de här höga vikterna.

Tabell 27. Procentuell andel av KRAV-certifierade slaktsvin, slaktade 2012, som låg inom kvalitetsgränserna för 2008, mer än 55 % kött och 75-96,9 kg, och orsakerna till att de hamnade utanför.

Djurslag	Antal st	Inom kvalitets- gränserna %	För lätt %	För tung %	För låg köttprocent %
Slaktsvin	20 111	64,3	2,6	19,5	21,1

Vikter

I diagram 30 ser vi viktfordelningen bland ekologiska slaktsvin. De svarta staplarna anger det antal som klarade gränserna för köttprocent och vikt med kvalitetsgränserna för 2008. Slaktvikterna följer normalfördelningskurvan väl med flest djur i intervallet 89-91 kg.

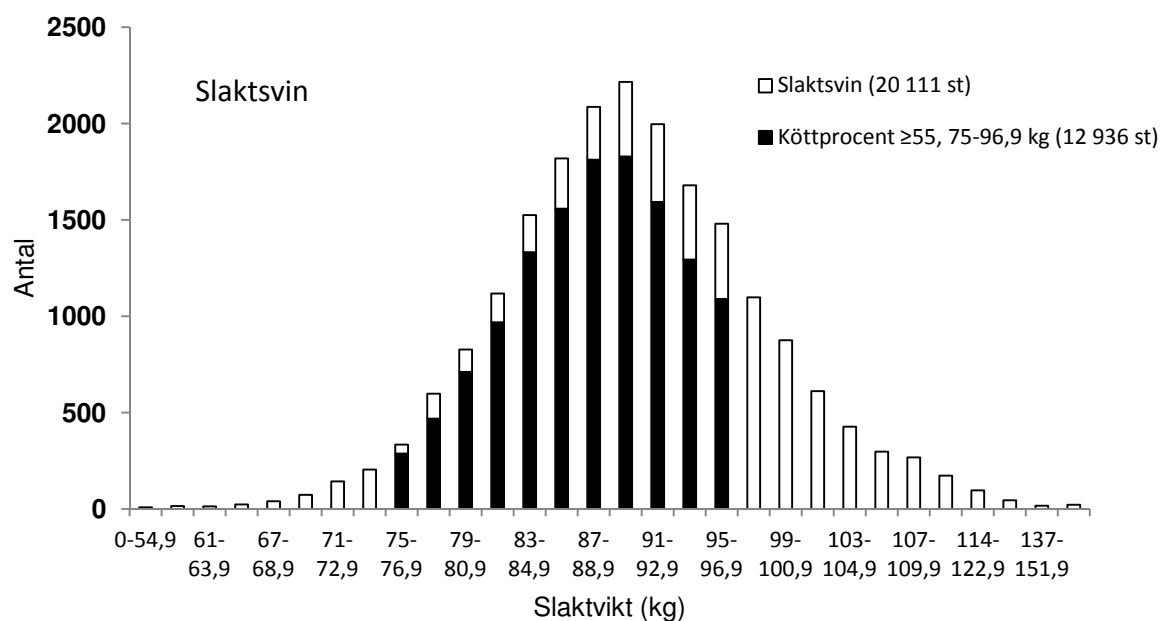

Diagram 30. Slaktviktfordelning bland KRAV-certifierade slaktsvin. Svarta staplar anger andelen som höll mer än 55 % kött vid olika viktintervall.

I diagram 31 ser vi att fördelningen inom viktintervallen förskjutits mot högre vikter och större viktspridning. Den troligaste förklaringen till de högre slaktvikterna är dålig balans på marknaden med fördröjda leveranser på grund av svag efterfrågan inom hela grisproduktionen.

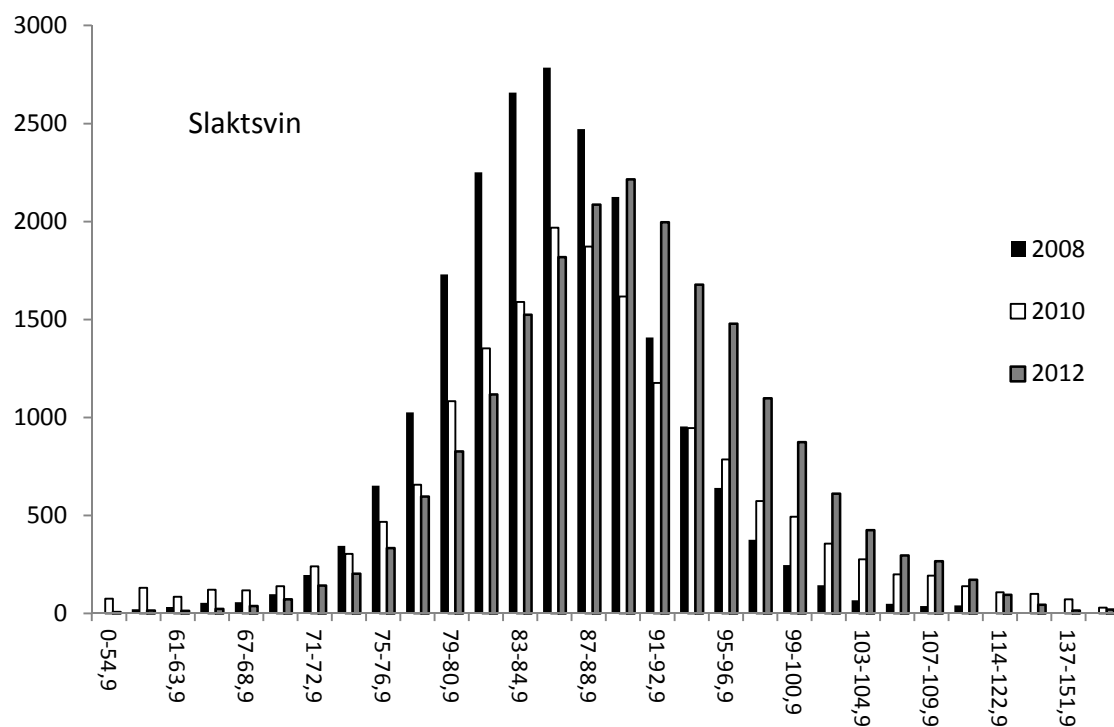

Diagram 31. Slaktviktfördelning bland KRAV-certifierade slaktsvin. Svarta staplar anger antalet KRAV och EU-ekologiska slaktade av Scan 2008. Vita och grå staplar anger antalet KRAV-certifierade slaktade av alla slakterier 2010 respektive 2012.

Jämförelse med konventionella slaktsvin

I tabell 28 kan man jämföra de konventionellt uppfödda grisarna med KRAV-certifierade grisar slaktade 2012. Slaktvikterna för de ekologiska grisarna låg i genomsnitt på 90,5 kg, vilket är 2,5 kg mer jämfört med 2010. De konventionella grisarna var lättare, i den totala slakten låg medelvikten kvar på 89,0 kg vilket är samma som 2010.

Den genomsnittliga köttprocenten för de ekologiska grisarna var 57 %, vilket var 1 % lägre än 2010 vilket är ett trendbrott då den tidigare stadigt har höjts varje år. Sänkningen av köttprocenten kan förklaras med ökade vikter. I den totala slakten ökade köttprocenten med tre tiondelar till 58 %.

Tabell 28. Genomsnittlig slaktvikt och köttprocent för KRAV-certifierade och konventionellt uppfödda slaktsvin.

Djurslag	Antal	Slaktvikt kg	Köttprocent
KRAV 2012	20 111	90,5	56,8
Totalt 2012	2 504 862	89,0	58,1

Fördelningen av köttprocent

Köttprocenten värderas genom tre väldefinierade mätställen på slaktkroppen i varmt tillstånd, varav två mått är på späcktjocklek och ett anger muskeldjup i kotlettmuskeln. Mätningen görs av en godkänd klassificerare som använder ett elektroniskt mätinstrument. Metoden är tämligen säker och jämförelser görs ständigt mellan olika klassificerare. Kontrollen övervakas av Jordbruksverket. Diagram 32 visar köttprocentfördelningen för de ekologiska grisarna. Som tidigare nämnts var köttprocenten lägre under 2012 än 2010 vilket resulterade i att det var 32 % av de ekologiska grisarna som hade en köttprocent på 59 eller högre jämfört med 2010 då 46 % hade 59 procent kött eller mer.

Köttprocenten har ett starkt samband med fodersammansättningen, utfodringsintensiteten och slaktvikten.

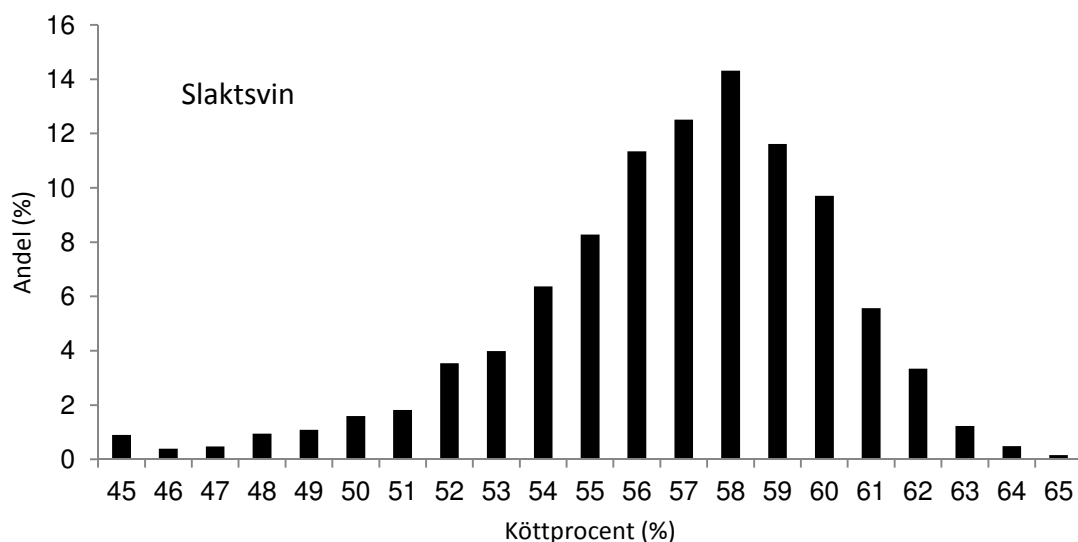

Diagram 32. Procentuell fördelning av de ekologiska slaktsvinen på olika

Veckoslakt

Den största delen av den ekologiska svinuppfödningen sker enligt modellen för gruppvis, planerad produktion som ger ett jämnt flöde över året av slaktdjur. Diagram 33 visar att de slaktade ekologiska grisarna fördelade sig relativt jämnt över året, men med stora variationer från vecka till vecka. I genomsnitt slaktades 387 st KRAV-certifierade grisar per vecka under 2012.

Underlaget för vår beräkning av veckoslakt uppskattar vi till 85 % av det totala antalet KRAV-certifierade som slaktades under 2012.

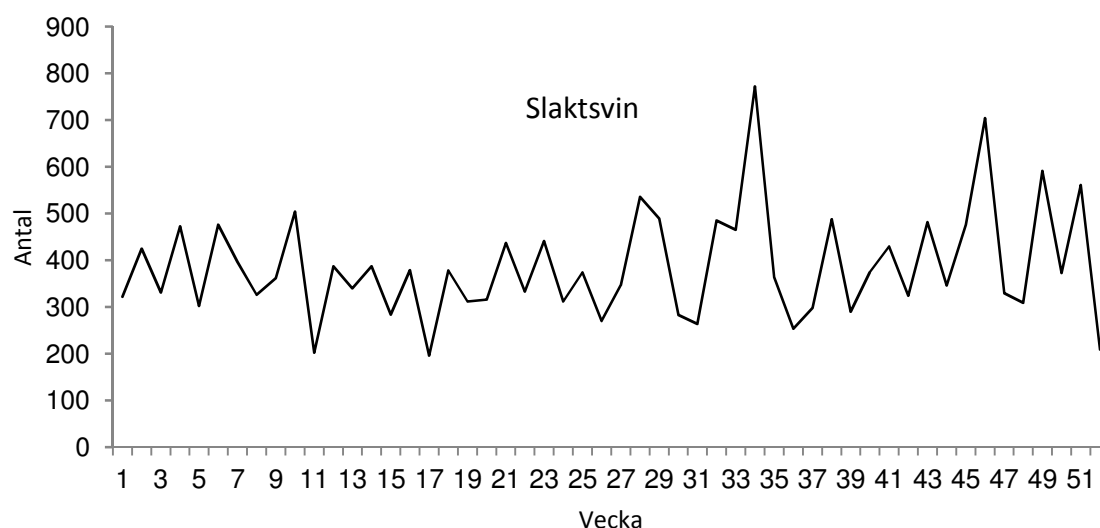

Diagram 33. Den ekologiska grisslaktens fördelning på veckonummer under 2012.

Sjukdomsregistreringar vid slakt

Vi har uppgifter på besiktningsanmärkningar bland 19 900 KRAV-grisar och som jämförelse 2 418 179 konventionella slaktsvin.

Den vanligaste orsaken till anmärkningar på ekologiska grisar vid slakt är lungproblem, lungsäcksinflammation 8,3 % eller lunginflammation 8,2 %. Det är en ökning jämfört med tidigare år men andelen lunginflammationer är fortfarande lägre för KRAV-grisar jämfört med konventionella grisar 12,6 %.

Den ekologiska uppfödningssformen med mer utevistelse och samt större ytor med lägre djurtäthet och smittryck har en positiv effekt. En strikt sektionering av ålderskategorier i besättningen anses ha en dämpande effekt mot luftvägsinfektioner inom alla uppfödningssformer.

Parasitär leverskada kan ses på djur som har eller nyligen har haft parasitangrepp, i första hand av spolmask. Andelen KRAV-grisar som hade denna anmärkning under 2012 var 7,6 vilket var samma som 2010. Andelen konventionella djur med sådan anmärkning är fortfarande betydligt lägre, 3,2 %.

Ledinflammationer och Övriga ledsador är något som förekommer i högre grad bland KRAV-grisar 3,1 % jämfört med 0,8 %. Orsakerna till dessa skador är troligen multifaktoriella, dvs beror på både avel, miljöfaktorer och infektioner.

Tabell 29. Andel djur med olika sjukdomsregistreringar vid slakt, slaktsvin.

Anm.% KRAV 2012	Anm.% konv. 2012	Anm.% KRAV 2010	Anm.% KRAV 2006	Kod	Sjukdom
7,6	3,2	7,7	11,8	84	Parasitär leverskada
8,2	5,1	5,0	5,8	61-72	Lunginflammation
8,3	12,6	6,6	2,9	75/76	Lungsäcksinflammation
3,1	0,8	4,6	8,2	31/32	Ledinflammation/Ledskada
1,1	0,6	3,1	2,9	87/88	Övrig leverskada
1,4	1,6	1,5	1,4	29/30	Bölder
4,0	2,1	3,6	1,4	57/58	Svansbiten
0,7	0,8	1,0	1,2	77/78	Lungsäcks- och bukhinneinflammation

Sammanfattning

Lamm

Under 2012 slaktades ca 33 700 ekologiska lamm, vilket är en ökning med 14 % sedan 2010. Antalet konventionellt uppfödda lamm ökade också och 14,9 % av alla lamm som slaktades var uppfödda enligt KRAVs regler.

Det är en hög andel av de ekologiska lammen som håller god kvalitet. 80 % av lammen klarade kvalitetsgränserna för KRAV-tillägg under 2012. De viktigaste anledningarna till att lammen inte klarade kvalitetsgränserna var att de antingen var för lätt (8,3 %), för fet (7,0 %), för dålig form (6,0 %) eller för mager (4,2 %).

Medelvikten för de ekologiska lammen var 18,3 kg, vilket var nästan samma medelvikt som de konventionella lammen hade (18,0 kg). Både genomsnittlig formklass och fettgrupp var också lika för ekologiska och konventionella lamm.

I snitt slaktades det ca 648 ekologiska lamm per vecka, men med stora variationer såväl över året som mellan enskilda veckor. Totalt slaktades ca 35 % av de ekologiska lammen under första halvåret, 65 % under hösten. Den genomsnittliga veckoslakten under våren lägger ribban för försäljningen under hela året, så det finns fortfarande utrymme för mer vårlamm.

KRAV-tillägget för lamm varierade mellan 2,50 kr och 4,50 kr. Det genomsnittliga tillägget per vecka var 3,30 kr/kg, vilket är högre än under 2010 då det var 3,13 kr/kg.

Kalv

För mellankalv, har det inte heller under 2012 betalats något KRAV-tillägg av SLS (SCANs inköpsbolag). Trots det slaktades 1 087 ekologiska mellankalvar under 2012 men det är en minskning med 33 % sedan 2010. Många föder upp ekologisk mellankalv och säljer på en nischmarknad mer eller mindre direkt till kund, vilket gör att man ändå kan få merbetalning för djuren. De ekologiska djuren var 3,8 % av totala antalet mellankalvar.

I vår beräkning av kvaliteten hos de slaktade mellankalvarna har vi följt SLSs kvalitetsgränser för bästa betalning. Bland de ekologiska mellankalvarna höll endast 32 % de kvalitetsgränserna. Eftersom uppfödaren inte har möjlighet att få KRAV-tillägg för viss kvalitet kanske man väljer lämplig slakttidpunkt utifrån andra kriterier. Den vanligaste anledningen till att kalvarna inte uppfyllde kvalitetskraven var att de var för lätta (38 %), för mager, var också en vanlig anledning (31 %).

Medelvikten för ekologiska mellankalvar var förhållandevis låg (130 kg) och drogs ner av många lätta kalvar långt under kvalitetsgränsens nedre gräns på 120 kg. I den totala slakten var medelvikten 158 kg.

Det var 19 % av de ekologiskt uppfödda kalvarna som hade den riktigt ljusa köttfärgen ***. Bland de konventionella var det 10 % som fick den högsta klassningen. Orsaken till att så många ekologiska kalvar får den högsta klassningen är troligen de lägre slaktvikterna och att många ekologiska dikalvar får en stor andel mjölk som foder.

De flesta ekologiska mellankalvar föds på våren och slaktas på senhösten och under veckorna 39-51 slaktades 44 % av årets ekologiska kalvar. Det är önskvärt med en jämnare tillförsel av kalvkött över året. Det finns många restauranger som uppskattar och kan betala för det fina ekologiska kalvköttet, men förutsättningen är att det kan finnas på menyn hela året.

Ungnöt

Under 2012 slaktades 25 810 ekologiska ungnöt. Handjuren utgör 52 % av det totala antalet slaktade ekologiska ungnöt, med en övervikt för ungtjurarna. Den totala ungnötsslakten i Sverige ökade med 10,5 % jämfört med 2010. De ekologiskt uppfödda ungnöten var 9,3 % av den totala slaktvolymen. Stutar är en uppfödningsslag som passar bra för ekologisk produktion och av dessa var 20 % ekologiska.

Av de 25 810 ekologiska ungnöt som slaktades 2012 uppfyllde 68 % kvalitetskraven för KRAV-tillägg. Det är ungtjurar som har lättast att klara kriterierna för KRAV-tillägg, 79 % gjorde det, men även hos stutar klarar sig bra, 75 % får KRAV-tillägget. Bland kvigor är det också en förhållandevis stor andel, 70 %, som klarar kvalitetskraven. Medan det är svårare att få tillägget på ungtjurar, där bara 39 % klarade kvalitetsgränserna.

En jämförelse av slaktningsresultatet med den totala slakten visar att handjuren av de ekologiskt uppfödda djuren har en högre genomsnittlig formklass än genomsnittet. Störst skillnad är det för ungtjurar som har hela 0,9 enheter högre formklass. En förklaring kan vara att köttinslaget är större bland de ekologiska tjurarna. Den genomsnittliga fettgruppen är den samma för ekologiska och konventionella djur förutom för ungtjurar där ekologiska är magrare.

2012 låg KRAV-tillägget mellan 3,25 kr/kg och 4,25 kr/kg. Det slaktades i snitt 496 djur/vecka under 2012 och som mest 863 stycken under mitten av juni. Slakten under resten av sommarmånaderna var sedan som vanligt låg, vilket inte är önskvärt, då efterfrågan på kött under den perioden generellt är större än utbudet.

Rasjämförelser ungnöt

Den vanligaste rasgruppen bland de slaktade ekologiska djuren är korsningar, 41 %. En annan stor grupp är mjölkraserna, 33 %. Lätta och tunga köttraser bidrar med drygt 25 % av slakten. Det är något fler lätta än tunga köttrasdjur.

Tung köttras

Av de tunga köttraserna är det en stor andel som uppfyller kraven för KRAV-tillägg. Det är en relativt liten andel av de tunga köttraserna som kastreras, men en större andel (87 %) av stutarna som klarar kraven för KRAV-tillägg jämfört med ungtjurarna (83 %). Skillnaden beror i första hand på att de är för tunga (10 %) eller det kan vara svårt att få tillräckligt hög fettansättning på ungtjurar av tung köttras. 6 % av ungtjurarna var för magra. Även bland stutarna är den vanligaste orsaken till uteblivet tillägg för hög vikt (8 %). Bland ungtjurarna klarar sig Simmental och Charolais i princip lika bra. 83 % respektive 84 % klarar KRAV-tillägget. Bland stutarna är det däremot en lite större andel Charolais (91 %) som klarar kvalitetskraven jämfört med Simmental (77 %).

Hondjur av tung köttras har betydligt lättare än andra rasgrupper att klara kvalitetskraven, det var 86 % av kvigorna och 73 % av ungvorna som gjorde det. Bland hondjuren är det i första hand för låg vikt som gör att de inte får KRAV-tillägg. För kvigornas del är det större andel Charolais (88 %) än Simmental (83 %) som klarar KRAV-tillägget.

Lätt köttras

Bland handjuren av de lätta köttraserna är det en än större andel, än bland de tunga köttraserna, som klarar kraven för tillägg. Det är fler stutar (88 %) som klarar gränsen för KRAV-tillägg än ungtjurar (79 %). Av de handjur som inte klarade gränsen är orsaken i första hand för lätta djur. Hos ungtjurarna är det större andel Angus som klarar KRAV-tillägget (86 %) jämfört med Hereford (81 %). Bland stutarna klarar 90 % av Hereford och 89 % av Angus KRAV-tillägget.

Både kvigor och ungvor har ibland problem att klara gränsen för KRAV-tillägget. Kvigor klassar sig något bättre än ungvor. Bland ungvorna var det 60 % och bland kvigorna var det 62 % som klarade gränsen för KRAV-tillägg. Problemet med hondjuren är att få upp djuren i tillräckligt hög vikt utan att få dem feta. Det är något större andel av Anguskvigorna (70 %) som klarar kvalitetsgränsen jämfört med Herefordkvigorna (62 %).

Mjölkras

Bland mjölkrasdjuren är det betydligt färre djur som klarar gränsen för högsta KRAV-tillägg. Stutarna har lättare än ungtjurarna att få KRAV-tillägg, 67 % jämfört med 56 % av ungtjurarna. Den vanligaste orsaken hos handjuren till att de inte klarar kvalitetsgränsen är för låg vikt och för dålig formklass.

Bland handjuren är det fler SRB än SLB som klarar kvalitetskraven, framför allt bland stutarna där 76 % av SRB-djuren får tillägg jämfört med 56 % av SLB-djuren.

Bland hondjuren klassades två tredjedelar som ungo i slakten, en stor skillnad jämfört med köttraserna där huvuddelen slaktas som kvinga. Av kvingorna uppnådde 52 % gränsen för KRAV-tillägg och endast 28 % av ungonerna. Endast 19 % av ungonerna av SLB-ras får KRAV-tillägg. För båda raserna är det kraven på form och vikt som är svåra att uppfylla. Formen är ett större problem för SLB. Av kvingorna är det betydligt fler som klarar kraven, 58 % av SRB och 46 % av SLB. Det finns mycket pengar att tjäna på att få upp hondjuren i rätt formklass och vikt.

Korsningsdjur

Korsningsdjuren är en stor och heterogen grupp som består av rasblandningar såväl mellan som inom rasgrupperna. Kvalitetsmässigt klarar 84 % av ungtjurarna och 86 % av stutarna KRAV-tillägget.

Orsakerna till att de inte klarar kraven beror på för magra, för lätta och för tunga djur när det gäller ungtjurarna. För stutarna är störst andel som inte klarar kraven för lätt, för tung och dålig form. Bland hondjuren är det 77 % av kvingorna och 59 % av ungonerna som klarar kvalitetskraven. Man kan anta att det goda utfallet beror på en hög andel kötraskorsningar. Dessutom kan korsningseffekten i sig bidra till hög tillväxt och goda slaktkroppsegenskaper.

Korsningsdjuren har sämre formmedeltal jämfört med de tunga köttraserna men bättre form än lätt köttas. Formklassningen på korsningsdjuren är betydligt bättre än hos de rena mjölkraserna.

Korsningsdjuren är fetare än mjölkras och tung köttas men magrare än lätt köttas.

Slaktsvin

I vårt underlag ingick ca 20 100 KRAV-certifierade grisar, som slaktades 2012. Räknet på hela Sveriges grisavl utgör KRAV-certifierade grisar ungefär 1 %.

Priser och kvalitetskriterier för majoriteten av KRAV-grisarna reglerades i nya kontrakt från januari 2010 som inte är offentliga. För att kunna jämföra slaktutfallen har vi gjort beräkningar från samma kvalitetskriterier som för 2008. De visar att 64 % av slaktsvinen uppfyllde samma kvalitetskriterier som 2008 då 71 % uppfyllde dem. Främsta orsakerna till att kvalitetskraven inte uppfylldes var att grisarna hade för låg kött % eller var för tunga.

Slaktvikterna för de ekologiska grisarna låg i genomsnitt på 90,5 kg, vilket är 2,5 kg högre jämfört med 2010 och 1,5 kg högre än i den totala slakten. Den genomsnittliga köttprocenten för de ekologiska grisarna var 58 %.

Det slaktades i genomsnitt drygt 387 KRAV-grisar per vecka under 2012, med stora veckovisa variationer under året.

Sjukdomar

Ett sätt att mäta hälsa och sjukdomsfrekvens hos ekologiskt uppfödda djur är att studera de besiktningsanmärkningar som registreras vid slakt. Anmärkningar på grund av parasitförekomst är vanligare hos de ekologiska djuren eftersom rutinmässig avmaskning i förebyggande syfte inte är tillåten.

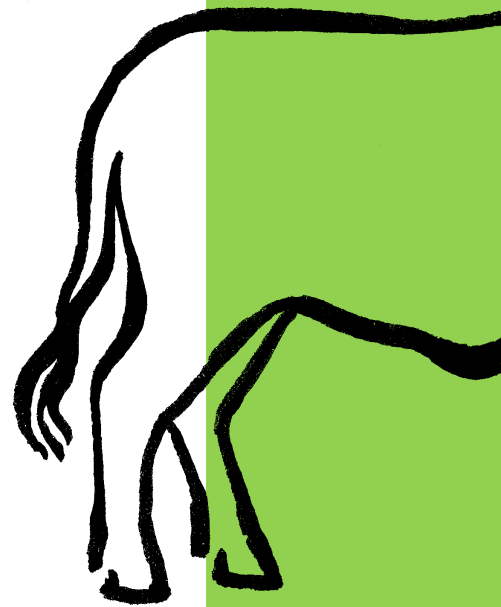
De vanligaste sjukdomsanmärkningarna på såväl de ekologiska som de konventionella lammen var parasiten lilla leverflundran. Frekvensen av lilla leverflundran var högre bland de ekologiska lammen. Generellt kan sägas att det bland får i allmänhet är en mycket liten del av djuren som har slaktanmärkningar jämfört med de andra djurslagen.

Bland de ekologiska ungnöten är det en stor ökning av fram för allt stora leverflundran mellan 2010 och 2012, från 9,4 % till 14,2 %. Dessa anmärkningar har ökat även för de konventionella djuren. Det är viktigt att vara uppmärksam på parasiter och ta regelbundna träckprov. Anmärkning för lunginflammation fick 3,3 % av alla ekologiska ungnöt, medan 4,1 % av de konventionella djuren fick denna anmärkning.

Den vanligaste orsaken till anmärkningar på ekologiska grisar var lungproblem, lunginflammation 8,2 % och lungsäcksinflammation 8,3 %. Lungsäcksinflammation är också den vanligaste anmärkningen i konventionell produktion 12,6 %.

Parasitär leverskada är också en vanlig anmärkning på ekologiska djur 7,6 %. Den kan ses på djur som har eller nyligen har haft parasitangrepp, i första hand av spolmask. 3,2 % av de konventionella hade den anmärkningen.

Att endast som här studera besiktningsanmärkningar ger dock en begränsad och kanske missvisande bild av hälsoläget. Det finns även en mängd störningar och sjukdomar som uppträder före slakt som leder till behandlingar och som inte visar sig i slakten och som troligen skulle ge en mer komplett bild över sjukdomsförekomst i ekologisk och konventionell djurhållning.

Text och bearbetning: Tina Klang, Maria Alarik och Stina Stabo

Materialet kan beställas från HS Konsult AB mot porto och exp.avgift, 60 kr
Telefon: 018-56 04 00

Kan även beställas eller laddas ner från hemsidan:
www.hushallningssallskapet.se/hskonsult

Hushållnings
sällskapet

